

LUCEAFARUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 27 (218) Sâmbătă 2 IULIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

săptămîna

1966 — 1970

o nouă etapă de progres și prosperitate

Între evenimentele fiecărei săptămîni, de care opinia publică ia act cu interes și însuflețire, sînt tot mai numeroase cele care, prin semnificația lor, aruncă o lumină vie nu numai asupra actualității imediate ci mult mai departe, spre orizontul unde se naște neîntrerupt viitorul în cadavrele sale sensuri istorice.

Am fost martori, în zilele din urmă, la actul de naștere și constituire a planului dezvoltării construcției socialiste în România, pe următorii 5 ani. Pecețuită în forul de răspundere al comisiilor și în marele Sfat al Țării, asemenea geneză — de țeluri, procente și hotărîri — adună laolaltă, fără îndoială, într-un puternic nucleu creator, totalitatea talenților și energiilor acestui popor, demonstrînd pregnant puterea mirifică a socialismului, a societății noastre care trăiește astăzi, între Maramureș și Dunăre, o neîntreruptă ascensiune.

Dezbatut în Comitetul Central al partidului și supus aprobării deputaților la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale, planul de dezvoltare pe anii 1966—1970, sintetizînd principalele idei și fapte ale politicii partidului comunist în etapa actuală, reprezintă o conturare și mai precisă, o concretizare a însemnatelor obiective stabilite de Congresul al IX-lea, în vederea ridicării pe o treaptă superioară a construcției noii societăți, în vederea progresului tehnico-material, în vederea propășirii multilaterale a națiunii socialiste. Luînd act de coordonatele pe care le fixează noul plan cincinal de dezvoltare, întuim, decantată în el, o uriasă și limpede rațiune colectivă, temeiurile reale ale unor fapte de-a dreptul impresionante. În cuvintele secretarului general al partidului, la recenta plenară, în cuvîntul celorlalți conducători de partid și aleși ai poporului, recunoaștem întocmai gîndurile noastre, adevărata noastră inimă, satisfacția și mîndria de a ne afla umăr lângă umăr, inimă lângă inimă, într-o nouă etapă istorică, ce ne mobilizează de pe acum întreaga putere de muncă și dăruire.

Mărețea ascensiunii sub zodia socialismului și a comunismului, poporul român i-a dedicat și îi dedică neîntrerupt, tot ce are mai viguros, mai nobil, mai generos — forța sa fizică, întreaga sa spiritualitate contemporană. Planurile noastre economice reprezintă deopotrivă poeme ale devenirilor umane neîntrerupte, ale accesului plenitudinar la cultură și civilizație, ale fructificării bogătelor tradiției de talent, gîndire și iubire de țară ale înaintașilor.

Între Directivele Congresului al IX-lea al partidului și actualul plan cincinal, pe același statornic fir călăuzitor, au prins viață și temeinic planuri și hotărîri profund chibzuite. Înfăptuirea lor va însemna neîndoiește încă un pas hotărît spre țelul nostru final, spre societatea comunistă de mîine. Născute din aprofundarea științifică a resurselor societății și a capacităților ei evolutive, prevederile cincinalului reprezintă opera armonioasă a unui iscusit și încercat arhitect social, osatură durabilă a prosperității economice, a independenței și suveranității noastre, a aparturii la prestigiu și dezvoltarea socialismului în lume.

Regăsim, sintetizate și coordonate cu măiestrie, în noul document al cititorilor socialismului, ideile fundamentale care au călăuzit opera de creație a partidului nostru. Urmarea consecventă a industrializării socialiste constituie temeiul de neclintit al prosperității economice și sociale multilaterale a tuturor regiunilor, a țării întregi. Noul plan cincinal, emanatie a gîndirii întregului popor, a încercatului nostru partid, capătă prin aceasta o deosebită forță și trăinicie. E un plan realist, al puterii noastre de realizare, al experienței dobîndite în soluționarea problemelor economice specifice României de azi. Coordonarea și dezvoltarea planică sînt chemate astfel a înlătura lipsuri, a opera reconsiderări, a fixa cu mai multă precizie circuitul de valori materiale și forță de muncă angrenate în procesul vieții contemporane. Păstrîndu-și o anume mobilitate și receptivitate, planul — ca lege — e în același timp o realitate dinamică, moment alta al unor profunde procese evolutive.

Planul cincinal găsește economia noastră organizată cu o chibzuință sporită, aptă a îngădui creșteri și asumări de sarcini simțitor sporite față de ceea ce schițau Directivele din iulie trecut. Nu prea îndepărtate consfățuirii pe țară, ale lucrătorilor din construcții, din comenți, din industria constructoare de mașini, și în special asemenea evenimente importante ca înființarea Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție și a Consiliului Național al Cercetării Științifice, reprezintă tot oțtea puternice preluări, apături de prim rang la concentrarea eforturilor în vederea înlătuirii Directivei Congresului al IX-lea.

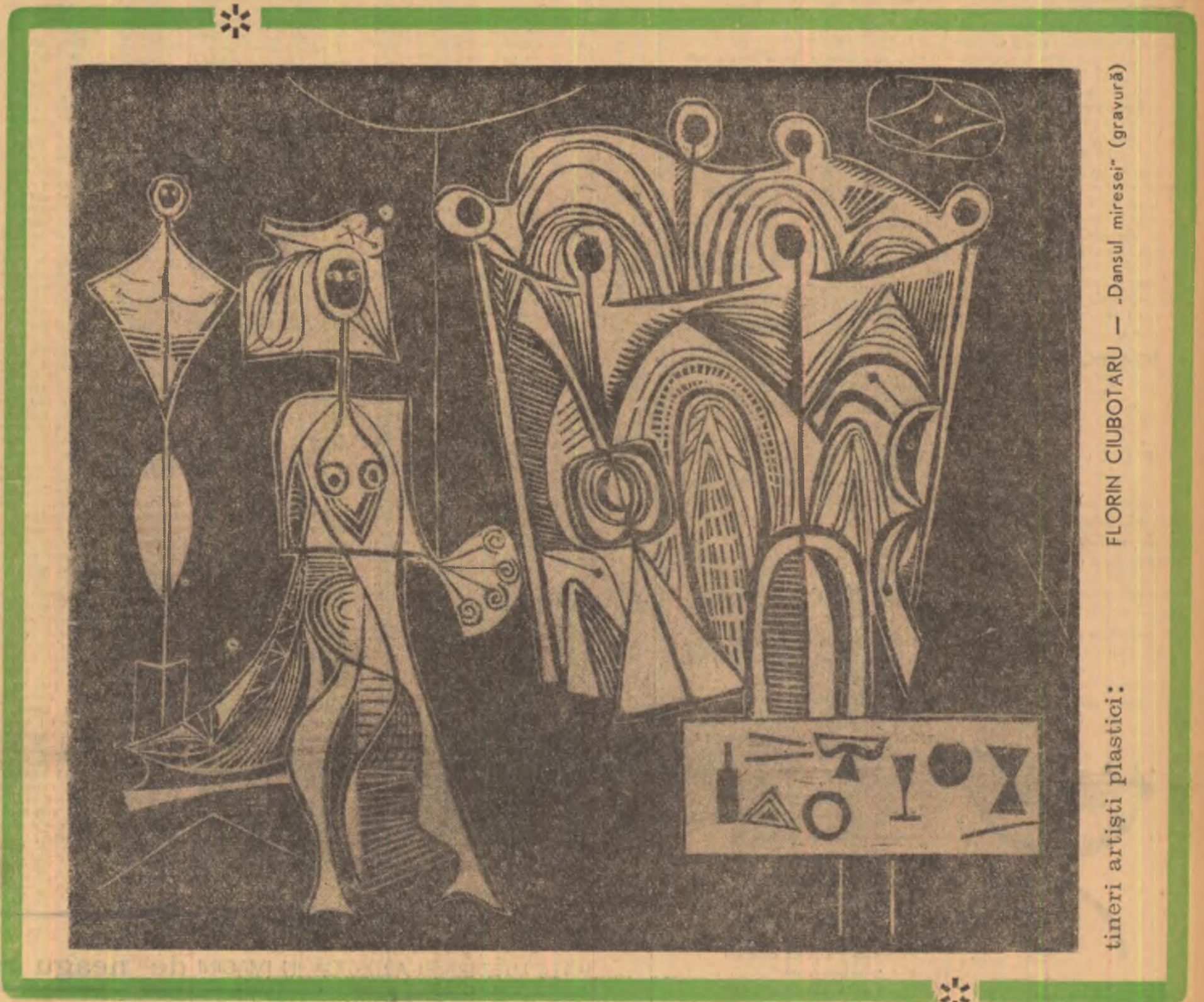
E în această continuă creștere, dovada de netăgădui a vitalității economiei noastre, a resurselor generoase ale societății, pe care experiența și rațiunea partidului le pune astăzi, continuu, pe deplin, în valoare. Luăm astfel cunoștință, cu însuflețire, că ritmul intens de dezvoltare industrială a țării în perioada 1966—1970, se va manifesta în creșterea producției industriale cu 73 la sută — cu 8 procente mai mult decît prevedeau Directivele — ceea ce corespunde unui ritm mediu anual de peste 11,6 la sută. Un procent de 65 la sută, la creșterea producției bunurilor de consum, e în măsură a da indicii asupra creșterii nivelului de trai, la care va contribui totodată sporirea producției agricole cu 26—32 la sută față de media realizată în anii 1961—1965 (adică 6—12 procente mai mult decît sporul prevăzut la Congresul al IX-lea).

E limpede pentru noi că aceste planuri de viitor vor cere eforturi mari din partea întregului popor, pentru asigurarea dezvoltării în ritm susținut a economiei, pentru întărirea bazei tehnico-materiale a socialismului. În asta sîd de fapt țara noastră, forța de a consolida o societate care asigură mersul înainte al economiei, științei și culturii, ridicarea gradului de civilizație a vieții poporului, înflorirea întregii națiuni. „Generațiile de mîine — sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la plenara din iunie a Comitetului Central — vor putea spune cu recunoștință: înaintașii noștri au făcut totul pentru a asigura poporului o viață îmbelsugată și fericită, au făcut o țară liberă, independentă și prosperă”.

Cînd în forurile de răspundere ale partidului și ale țării se discută profilul activității creatoare a poporului român în următorii 5 ani, nu poji să nu simți că toate prevederile acestor planuri reprezintă deja o forță reală. Ele se materializează vertiginos sub ochii noștri, cuprînzîndu-ne cu insistență propriul strop de energie în marele flux al creației socialiste. Fie că e vorba de îndeplinirea exemplară a planului de investiții, de creșterea eficienței economice, de organizarea științifică a producției și a muncii, de dezvoltarea cercetării științifice și pregătirea cadrelor, chemarea ce ni se adresează nouă tuturor, și fiecăruia dintre noi, este însăși chemarea istoriei, a viitorului luminos al patriei care — spre a se realiza — are nevoie de talentul, de pasiunea și puterea de muncă a fiecărui om trăitor pe aceste pămînturi.

Strîns uniți în jurul partidului său comunist, poporul român începe traducerea în viață a noilor obiective economice și sociale cu bărbăție și răspundere, cu certitudinea că tot ce înlăptuiește astfel este în folosul său, întru progresul și prosperitatea patriei milenare.

MIHAI NEGULESCU

FLORIN CIUBOTARU — „Dansul miresei” (gravură)

tineri artiști plastici:

EMIL GIURGIUCA

călătoria din iunie

Cozia, Padeșul, Oltul,
Sfatul cu munții,
Înfinirea cu vetrele,
Fintina în care am fost aruncat,
Timpla bărbaților luminind pămîntul,
Sămînta cetăților ce-au răsărit
Și-a celor ce au să răsără,
Toate-mi erau cunoscute.
Nouă-mi era doar privirea curată ca
lacrima

Păzită de-o mie de ani
Pretutendeni în țară.

copacul

Tare-i de aer și deschis
Copacul meu de aburi scris
Că orice umbră trecătoare
Îl surpă-n el ca-ntr-o uitare.
Din nevăzut cînd iar îl sui,
Cîți ochi privesc din trunchiul lui!
Intens albastrele priviri
Sînt foșnete de-aripi subțiri
Și-ți fură chipul ca-n oglinzi.
Dar știi că, brațul cînd întinzi,
Ce vrei s-ajungi, să nu-ți mai scape,
Ești tu-n acest copac de ape,
De aer toată și părere
De înălțare și cădere?

dorul

Cuvintele noastre
Sînt albe ca pietrele riului
Spălate de vremea din țară,
Sub care pe rînd ne-am făcut
Casele, luptele, nunțile,
Și tuturor nume le-am dat.
În toate-i o zare de drum început
Și încă neterminat.

ritm și confruntare

În acest anotimp al împlinirii, fie drumurile care cu razele lor vii ating orizontul țării, ne întîmpină geometria edificiilor noi, arcul sonor al șantierelor, foșnetul ierburilor cu spic. Retina înregistrează și gîndul imprevizibil spontan dinamică faptul de viață, generos pînă la abundență cu cei înzestrați și săi deslușească semnificația și să-i asigure permanența în literatură.

„Omul științelor” e proverbul care acum acoperă cu adevărul lui toate suprafețele de activitate. Oriunde simțim prezența conștiinței participării la ceea ce de cilva timp, în anii construcției socialiste, a căpătat denumirea cu largă circulație de: „miracol românesc”. Peisajul săgălat alădată de lupte, ca apele, cîmpurile și munții să rămîină în frunțile lui cu armonia care fine de istoria țării noastre, a devenit azi un cadru simbolic al muncii libere și al inițiativelor înțelepte. În expunerea la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Revoluția socialistă, construcția noii ordini sociale deslășuiează toate energiile creatoare ale poporului, constituie în viața fiecărei țări o etapă de redeschidere națională, de afirmare viguroasă a sentimentelor patriotice ale maselor largi. Lăznică înfloririi multilaterale a patriei socialiste, formula de Partidul Comunist, mobilizează forțele oamenilor muncii, constituie un factor de seamă al mersului înainte al poporului”.

Scritorii și artistul în genere ne apar ca receptacole fine, deosebit de sensibile la tot ceea ce se leagă nemijlocit de transformările social-politice, economice și spirituale din jurul lor. Decantarea subtilă a faptelor și alegerea îneditului constituie velle luptate mistuitoare care se confundă cu însuși actul creației. Răsplata acestui efort nu poate fi mai mare decît aceea ca opera încheiată să-și mențină vitalitatea, statornicindu-se în conștiința publicului, a generațiilor succesive.

Literatura noastră contemporană relaxă planșele de „anatomie morală” cum își numea, romanele un psiholog din secolul trecut și în egală măsură imitarea unor modele străine mai aproape de noi în timp. Cred că tocmai cunoașterea adevărată a celor din urmă se încheie fertil cu sentimentul întreg de admirație-lucidă,

lăsînd liberă totodată puterea de afirmare a talentului propriu. Așa se explică de ce asistăm la o adevărată înflorire a diverselor stiluri în poezia și proza contemporană care continuă tradiții de răsădit universal. Romanul cu structura clasică apare paralel cu cel analitic, cu cel al investigației minuțioase, așadar, romanul de evocare istorică nu stănește dezvoltarea romanului de atmosferă, schița lirică stă alături de relatarea nudă a unei întîmplări; meditația filigranată, poemul amplu cu elemente epice, cantilena, poemul construit pe vibrația unei idei imprimă noutate și diversitate în zona poeziei contemporane. Alungarea aproape totală a schematicismului și a corolarului său ilustrativismul a făcut să apară o proză a implicațiilor adînci, rolul observației atente și expresia unor conștiințe artistice orientate spre complexitatea problemelor și tipurilor umane. O confruntare între literatură și viață s-ar încheia astăzi cu rezultate îmbucurătoare. clișeele comode al compunerii didactice avînd din ce în ce mai puțin condeie devotate. Dar nu e mai puțin adevărat că acestui tip anacronic de literatură încearcă să-i ia locul bruionul literar, exercitiul sau semnul grațios și măturie în același timp a îndepărtării de la ceea ce constituie dimensiunea majoră a vieții noastre spirituale. Lecturile grăbite și fragmentare pot înșela și duc firesc la mimetism. În cazul acesta nu mai poate fi vorba de stil propriu original, fiindcă așa cum se știe stilul se constituie din întreprinderea expresiei cu conținutul. Imprimatură unuia sau altuia din componente, cu orită dexteritate, poate cel mult nedumeri, interese doar un moment, dar nu te convinge pînă la urmă, și scopul real, accesibilitatea largă, rămîne o simplă convenție.

Tot scriitorii noștri știu că actul creației implică nobila răspundere față de idealurile poporului care așteaptă să răzbată în literatură cu toată intensitatea ritmul dinamic al muncii, chipul oamenilor animați zi de zi în sfera preocupărilor lor de aspirații înalte. Faptul în aparență banal, cotidian poate căpăta și el sensuri și nuanțe de durată atunci cînd talentul îl surprinde în esența sa umană. Realitatea societății noastre oferă însă aspecte complexe pentru ca fiecare scriitor, potrivit structurii sale, să aleagă ceea ce exprimă cu adevărat noul, specificul climatului

țării noastre în care se dezvoltă cu neîntrerupt avînt construcția socialistă. Experimentul facil chiar dacă seduce nu poate suplini talentul autentic, viguros, prin natura sa osil formulelor desuete în oricare gen, poezie, proză, dramaturgie. Criticului îi revine în primul rînd datoria să discernă artificialul de ceea ce este autentic, plînd cu pasiune pentru promovarea în literatură a faptului contemporan și a celui care se leagă de trecutul de luptă milenară a poporului nostru. În aceeași măsură editorul trebuie să fie un spirit obiectiv, un ferment cultural care prin gust și pricepere să cîștige stima scriitorului și încrederea în eventualele sugestii literare pornind de la anumite teme și probleme fundamentale. Trimiterea la tipar a unei cărți cu adevărat valoroasă într-un ritm cit mai viu și în tiraje cit mai mari constituie mai mult ca oricînd preocuparea editorului, care se consideră investit cu privilegiul de a fi cel dinlîci cititor al cărților de literatură contemporană și de a le încredința apoi publicului.

Exigența sporită față de calitatea operelor artistice duce în mod firesc la o confruntare atentă a lor cu adevărul vieții și nu poate însoți sufragiu admirativ decît actor roman sau cea poezie în care vibrează pulsul epocii noastre sau în care imaginea trecutului relevă forța evocării, dorul reconstituirii realitatei. Recent, în cuvîntul de închidere la Plenara C.C. al P.C.R. din 27—28 iunie 1966, tovarășul Nicolae Ceaușescu a spus: „Obiectivele stabilite de Congresul al IX-lea al Partidului, sarcinile planului cincinal constituie programul dezvoltării întregii vieți sociale din patria noastră, al întăririi și înfloririi multilaterale a orînduirii noastre socialiste. Dezvoltînd economia și cultura, asigurînd ca patria noastră să fie mai puternică, mai bogată, poporul român își aduce contribuția la întărirea sistemului socialist mondial”.

De la Tudor Argezei la debutantul cu amplexa primei cărți tipărite, toți scriitorii noștri simt că pe o rară și nobilă îndatorire să-și aducă aportul la o literatură care să fie mărturia vieții prospere din țara noastră, a luptei întregului popor pentru îndeplinirea cu devotament a sarcinilor trasate de partid.

LIVIU CĂLIN

etimologii fanteziste (III)

cronica literară

EMIL BOTTA: poezii

Să revenim însă la bellum (război), de la care ne-am cam îndepărtat. Așadar bonus, devenit bellus, s-a infiltrat fonetic în bellum. Întâlnirea dintre aceste două cuvinte n-a rămas fără urmări. Din confuzia posibilă, care a fost un fel de lupă, bellus a ieșit oarecum debilitat. În orice caz, continuând să fie al limbii vorbite de popor, scriitorii i-au preferat pe formosus. acesta tot popular, dar mai ales pe frivescul pulcher: ideea de frumusețe a fost nevoită în limba latină să se sprijine pe alți termeni, fiind cuvântul mai vechi și popular a început să piardă din vitalitate. Dar, atunci, lucrul foarte curios! Desi bellum (război), are în latineste o mai mare vitalitate decât bellus (frumos), totuși, când cuvintele latine au dobândit cu timpul înfățișări neolatine, nu bellum a avut destinul mai lung și deci mai sănătos, ci devitalizat bellus (it. bello și fr. bel, belle). Este adevărat că numai limbile neolatine centrale au forma derivată din bellus, în timp ce limbile neolatine marginase au, pentru ideea de frumos, forme derivate din formosus (span. hermoso și rom. frumos): dar bellum fără să treacă în altă limbă, moare o dată cu limba latină scrisă. Posteritatea lui neolatind fiind exclusiv neologică (belicos, belicist, beligerant; la Heliade al nostru, în Fingal, belator).

Linguviștii explică acest foarte ciudat deces prin întâlnirea din nou a lui bellum (război) cu bellus (frumos), cu care ar fi fost confundat, dacă francezii și italienii ar fi continuat să folosească pentru ideea de război un termen prea asemănător cu bello, bel-belle. Aceasta înseamnă că la prima întâlnire, din latineste, bellum a devitalizat pe bellus, iar la a doua, din italianeste și francezeste, devitalizat bellus a ucis pur și simplu pe voinicel bellum; de aceea se afirmă mai departe că francezii și italienii și-au adoptat pentru ideea de război cuvântul vechi germanic werra (germ. arh. war, engl. war, fr. guerre, it. guerra). Este aceasta o explicație suficientă, cum pare, a faptului că bellum nu e reprezentat de nici o formă congeneră, în italiană și în franceză? Dacă ne referim la span. hermoso, ar fi trebuit ca în limba spaniolă, unde întâlnirea din nou a lui bellum cu bellus nu s-a mai putut întâmpla, să se fi întrebunțat pentru „război” o formă derivată din latineste, iar nu forma derivată tot din germanicul werra. De asemenea limba română nu cunoaște pe bellus, având pe „frumos” și totuși bellum, fără a mai avea de dat vreo luptă de omonimie, în care să moară eroic, moare oarecum sedentă, de bătrânețe sau mai curând de anemie periculoasă sau cine știe de ce alt accident neîntrevăzută încă, dar moare înainte de constituirea limbii noastre, în care stăvul „război” a găsit locul neocupat. De ce bellum, subcombat în omo-

nia lui cu bellus în limbile neolatine centrale, n-a su-pravețit în spaniolă și în română, unde nici o viteză omonimică nu s-a putut ridica împotriva destinului său? E de presupus că moartea i-a venit înainte de constituirea tuturor limbilor neolatine și că, dacă e adevărat că în latineste era un cuvânt plin de vitalitate, moartea i-a venit prin accident. Rezultă dar că explicația dată, reținută în alfel foneticul identic dintre bellum și bellus, aflându-se deci încă la antifriza lui Priscian, este cel puțin tot atât de fantezistă cât și etimologiile propuse de Bovelles pentru Cyre și de Priscian pentru bellum, dintre care Rabelais, ca să ne întorcem iarăși la el, credea numai în cea de a doua.

Dar nu era singura în care credea. În cap. X din Gargantua, vorbind despre virtuțile magice ale cocoșilor albi, care sperie pînă și lei, scriitorul afirmă: „Ce este la cause pourquoy Gallii (ce sunt les Francquois, auasi appelez parce que blanc sont naturellement comme laict que les Grecs nomme Gala) voluntiers portent plumes blanches sus leurs bonnets; car par nature ils sont joyeux, candides, gracieux et bien aimes, et pour leur symbole et enseigne ont la fleur plus que nulle autre blanche: c'est le lys.” Lazăr Șăineanu găsește izvorul acestei etimologii în Illustrations des Gaules de Jean le Maire: „en Petynologie grecque, ce noble terme Gallus signifie blanc comme lait.” Ca și derivarea lui Cyre din Kyrios. derivarea lui

Gallus din grec. gala (lapte) este fantezistă. Dacă însă Cyre putea să acopere, cu efectul lui ortografic, pe latinsilor, din care ieșise, Gallus ar fi trebuit parcă să-și declare singur etimologia scriitorului mai cu seamă latinizant care era Rabelais, cu atât mai mult, cu cât scriitorul, porțind de penelă atât de cocos, cu care obținutau să se împodobească strămoșii francezilor și din cauza căruia romanii le-au și zis Gallii (cocosi), treceuse astfel chiar pe lângă adevăratele origini a cuvintului. Să se observe însă că Rabelais, în nici unul din cazurile etimologice menționate, nu este el însuși autorul etimologiei, pe care numai le transcrie. Este sigur că originea cuvintelor nu era pentru el o preocupare activă. Adoptând cele câteva propuneri gramaticești, se prea poate să fie vorba doar de obișnuita mișcare a erudiției a prozei sale, dacă nu cumva, mai sigur, e la mijloc chiar unul din multiptele aspecte ale satirii lui.

Un erudit al timpului, fără nici un umor și pe care umorul lui Rabelais îl și minșase de altfel, pînă într-atît că îl poreclise Rabeliusus, era ciceronianul Scaliger; și e menționabil aici nu numai ca adversar al lui Rabelais, dar și ca autor al celei mai anarhice etimologii din cite se cunosc. Compunând un elogiu canonic în slava apărătorilor Vienei (Juii Caesaris Scaligeri Epiptaphium eorum qui ad Vionnam pro libertate christiana bello turcico ceciderunt, 1542), el face din Germani neamul primogenit al pămîntului. Copiii acestui neam au jost numiți man (omeni), iar de la ei numele a trecut la Romani, care „cosdem quoque Manios dixerunt.” Dar Germani n-au dat Romanilor numai acest cuvînt: „Romanis ipsis vus hac in parte bel loquendi leges, nel saltem principia atque elementa tradistis”. Cucerind hmea întreaga, au dus ei cuvîntul man pînă în Asia, unde îl oteșă numiri ca Doloman, Turcoman, Dragoman, Talasman, Vartonian și Soletman. „Ubi facessant Grammaticorum nugae” este în sustinerea că „Germanus Romanorum fuit vox”, fiindcă ger ar însemna „întreg”, „necorupt”. Numai că nu e adevărat: „Nos, qui neque Hybridae, neque insitii essemus, sed germiini, Romanis nomen nostrum dedimus, quo nos appellarent quod eramus”. Cu să răstoarne etimologia firească din germo-minis, care îi sta la îndemîna, Scaliger fabulează o sofisticare enormă, în stilul cel mai aprins, pe care nu-l dovedesc nici amănuntele ciceroniene ale elocvenței. Dar, mai presus de orice, fantezia lui e fără țarnee; în timp ce etimologiile altora, deși imaginatie tot arbitrar, au puterea de a ne lăsa visători în marginea cuvintelor, creînd astfel starea de reverie filologică.

treptele personae izării lirice

Prin ce poate fi recunoscută personalitatea sau viziunea personalitate a unui poet încă de la prima sa carte?

Printr-un termen indeobște utilizat de critica literară dar tot atât de neprecizat: prin viziunea lirică.

Viziunea lirică este „un alt mod” (răsturnat, disproporționalizat etc.) de a vedea universul; o personală mitologie a lui; o nouă cosmologie în care evident, micro și macro-cosmos funcționează alături decît le știm din obișnuință sau din alte cosmologii lirice, oare într-un cuvînt o metaforă arhitectonică universalistă. Viziunea lirică mai poate fi definită și ca o filozofie sistematizată plastic echivalentă într-un anume fel cu ceea ce este sistem într-o filozofie. Ea trebuie să aibă deci și o dialectică.

Viziunea lirică nu este însă imaginea universului — întrucît ea este statică în viziunea ca atare se comportă ca un puternic factor gnoseologic — și nu este, indicu principal — tot una cu modalitatea, care de asemenea nu propunează semnificații. Cînd viziunea se transformă în modalitate avem de-a face cu manierismul. Iar dacă-l primim mai îndepărtat putem observa că de fapt nici nu era viziune. Comparați de pildă pe Sorecsu cu Privescu și veți vedea că diferența constă în transcenderea primului față de ultimul în excepționala lui sensibilitate metafizică. Sensibilitatea metafizică ține deci de viziune. Una condiționează pe alta, atunci cînd cel puțin una din ele, există în infrastructura conștiinței.

Dar viziunea lirică mai poate fi și ceea ce se cheamă concepția filozofică despre lume a poetului; ea nu este totuși sinonimă cu ideologia. Aceasta stă la baza amindurora, așadar este intrinsecă; pe fundamentul ideologic poetul construiește cu datele particulare ale experienței un mod, cum am spus, inedit, independent, de apropiere sau îndepărtare de cosmos și de ethos. Că uneori construcția a fost inversată, ideologia nu a pierdut nimic, însă poezia de cele mai multe ori și-a pierdut specificul devenind anexă.

Înăd deci, pînă aici, două criterii complementare (unul a fost cel cu privire la rețutarea filogenilor), necesare în analiză, credem, mai acurată a poeziei, în evidențierea diversității de stiluri existente indiscutabil și în acest domeniu al literaturii noastre socialiste. Să încercăm o succintă exemplificare. Ne rezervăm dreptul de a reveni mai pe larg într-o suită de articole în care discutăm pe fiecare poet în parte, dar și a eventuală aparținere mediatică sau nemediată a fiecărui la o viziune lirică realizată plenar de un prozator contemporan. Încercăm deci o sistematizare a înțelegerii prezențe lirice.

Ion Alexandru a debutat cu un teribil contrapunct ictonaclast dar formativ eclectic. Poetul era și este, fie un frenetic, un senzorial acerb, un Falstaff al simțurilor, fie un transcendent, un blegian. Lirica lui oscilează între aceste foarte propice ipoteze; cum ar zice Blago, între „poezia de sensibilitate” și „poezia de viziune metafizică”.

În Cum să vă spun — titlu evident iconoclastic, poetul respingîndu-și ca și cum spun alții, apăsînd pe efortul de a găsi cuvîntul exact — Ion Alexandru se prezenta cu unele forme convenționale — „alpiniste redute”, „amintiri noian”, cu frenezii descrise, extrinsecul predominant intrinsecul, cu intersecții evanescente — poate de coincidentă somatică — Goga, Esenin, Labis, dar în cea mai mare măsură cu anticipații ale viitorului său sistem poetic. Prefigurarea acestuia era simptomatice prin ton, metaforă și inefabil, prin violenta expresie și la fluxul emoțiilor, lată cheia din nucleul metaforic, insulară care dezvoltează cosmic în Viața deocamdată (1965) vor ajunge să subordoneze expresiv realitatea, să se dilate la dimensiunile unei viziuni străbătute de inflexiuni meditative, telurice, ori halucinant-meditative: „Iar casa noastră o-mplinim aici, / M-am înfipt pînă la genunchi în tenele. / Coastele tale le-oi potrii — zid. / Părul meu blond acoperis să fie... / Și-i pămîntul pînă la glezne dus în arbori. / Fumul izbucni din ramuri albastru pe acoperșie. / Casa noastră-atrîna albă în prelungirea fîntinii, / Și-am adus din timp pe buze toate sensurile lumii, / Toate sensurile lumii. / Te-am prins amar în brațe, m-ai cuprins pierdută tu. / Și-ntr-o noapte cu coama ruptă-ngenunchiat o mai rămas / Ochii mei ori alui ceas. (Cum să vă spun). Nu sîntem departe aici de faza elaborării unor eresuri lirice sau a întrebunțării dispozitivului sugestiv al acestora, foarte caracteristică unor pagini de poezie publicate de curînd în Gazeta literară și Luceafărul. Iată deci încă o anticipație sau altfel spus niște poeme ale căror ramificații urcă pînă în primul volum. Dar mai întîlnim în această carte și alte metafore previziunale de viziuni. Dacă trecem peste alt de comunul motiv liric al genezei planetare, rezolvată însă de Ion Alexandru într-o interpretare originală, răsturnată, prin biologic spre geologic și nu invers. — Se ridicase minzu-nii pe un genunchi, / Apoi, pe celălalt, pe o copită. / Și dintr-o dată lumea din hoar se închea / Și-și părăsese pămîntul iniția lui clipită (Minzul) — ojungem la ceea ce

ne divulgă în mod sigur taina sugestivității și a viziunii lirice la Ion Alexandru: inversarea termenilor, răsturnarea raporturilor între elementele fizice ori metafizice. Din acest punct de vedere viziunea poetului lui Ion Alexandru este conformă cu definiția propusă. Căci așa cum am spus, răsturnarea lucrurilor, refuzul viziunii lor pedestre, caracterizează aceasta importantă categorie a esteticii lirismului. Se va vedea astfel cum de la o simplă metaforă respită inițial într-un poem, poetul ajunge la un sistem, la poezia la zecă ani din volumul Cum să vă spun poetul scrie: „Rumena piinea înfiptă în cuțit” (și nu cuțitul înfipt în piine); sau în al doilea volum al său Viața deocamdată / Pe mare în corăbi, / Cînd vîntul nu se curbează în pinze (Corăbierii) și nu pinza se curbează de vînt!; sau Prutîndeni, există lu, pămîntule (...) mergînd sub turme de oi (Pămîntule). De aici — de la natura statică Rumena piinea înfiptă în cuțit, poetul ajunge la excelentul poem Piinea, în care viziunea este plenitudinară, cosmică, rezolvată alit în întregul ei cit și în fiecare articulație. Ea este asemănătoare cu aceea a lui Breugel și Bosch. Spun, o lui Breugel și Bosch, pe de o parte pentru a oferi un corespondent pictural la ceea ce înțeleg prin viziune, pe de altă parte, pentru că în întreg poemul circula într-un sens, ironia pe care are o floare de aur în înaltul cao sensibil neliniștit, metafizică a pictorului francez. Ambele viziuni picturale, într-un fel și aceea a lui Ion Alexandru, sînt realizate prin sistemul de inversare, de combinație stranie și terifiantă, o diverselor obiecte și animale alit de cunoscut din pinzele acestora. Viziunea poetului este mai aproape de Bosch decît de Breugel întrucît anatomiele umane sînt copiliste de simbolurile hideoase ori domestice (v. strofa din Cum să vă spun) care le însoțesc ori le dublează sau mai bine zis simbolurile sînt anatomizate, pe cînd la Breugel psihologia este pe primul plan, fie pînă și în miniatură. Cîntăm din Piinea: / Inștruite pe drum trec piinele prin / aerul dimineții, străjuite de gheață. / O piine coboară pe patine, / cu doi pescari pe mare. / O piine spre locul unde în scrisorile odată și-odată / obrazul gheții va plezni cu teama / cea din urmă (...). O piine strînge în geantă o fată bătrînă / îmbrăcată în alb mereu de ani de zile, / spre iarba uscată a primăverii ce vine. (...) O piine măsluiește rachii în paharele / restaurantului de lingă poștă. O piine își spintecă pieptul într-un cuțit / spre fericierea copiiiilor alba izeții / din somn / de raiile lumii. (...) O piine e prea arsă și o să fie trimisă la cazarmă / pentru că: / Ca bulucii în pădure, paralizați de trăznit, piinele / în jurul meu în luptă cu rechini, lingă mare, / ce-au apărut din larg, trimiși de foamea iernii, spre brutăriele pămîntului.

Un pondant al Piinii, poem cu multiple sensuri ce iradiază toluși calm și omenis, îl constituie Paianjenii. Poezia este o imagine energetică și terifiantă produsă de prezența duhului rău, tentacular, dimprejuri nostru și de deasupra noastră. Imaginea nu se comunică printr-o viziune eliptică și sublimată, plastică și mobilă, ca aceea din Piinea, ci are o fervoare lăuntrică sufocantă, — desși paianjenii îi simți înțînii în nemiscare — o fervoare care simulează percepția pînă la cosmos. Acum viziunea nu mai este realizată prin cea răsturnare a raporturilor dintre oameni și obiecte ci numai prin proiectarea cosmică o insectei, a simbolului. Ea se bazează pe efecte psihologice și nu picturale. În acest poem întîlnim pentru prima dată splendido interpretare a stelelor drept paianjeni ai universului. Se pare că imaginea este tot atât de pregnantă și că eresul popular care spune că nemiscarea stelelor reprezintă condiția vieții: Vorbim despre paianjeni, iubito; acum / cînd își lansează ei plasele pe drumuri / și-ntr-o copaci / invizibile lassouri puternice, / spije stelare. / Acolo sus în cer, stelele / sînt, fără îndoielă paianjenii universului / sticlînd pur din depărtare / dîndu-nd aproape de orbită. / Pinzele lor captează duhul pruncilor morți, pe pămînt, / pretulindeni își țiră sacul lor de stări / și la loc potrivit, / prin unghere și cuturi de uliți, / la poduri și în săli de așteptare, paianjeni.

De la această viziune pînă la una grotescă distanță este scurtă. Sînt introductivă încercați Bosch și Goya: Aud mare de iarnă înțîia oară / mocnind de dincolo de dig barba ei / roscați de pămînt; / Tu smulgi cirilgul înșepnat cu o pște / la o piscă moartă cu dinți și mustăți / și ochi de bou și păr de zburătoare. / Lăsdăm uneltele speriați — fugim spre mare / cîzînd nițmai de stele călătoare / țirî de moarte urmării (Pînă spre sără) sau: cad lacurile-n cer la un lătrat, / fetele își împletesc coziile, / cu stori de cinepă topită / și-n lacăt cheia s-a umflat de ploaie. / Albinele se-mpreună de moarte în stup, / mama își spune rugăciunile de seară sub iacoea, / și-n lună fierb bostanii pentru porci. / Dar păsările cele mai frumoase pleacă. / Si eu mă voi îndrăgosti / de ciiorle ce scurmă-n băteger / și noaptea dorm cu lupii între hoituri / și rigile sătule ca

bărbajii / și se cipesc cu vulpile pe deal / urite și bondoace singurul zbor dezvoltat / rămas în ger cu neamul meu de veghe (Veghe).

După cum se vede, poezia lui Ion Alexandru cuprinde mai multe tipuri de viziuni. Convulsierea lor ilustrează puterea artistică a poetului, puterea sentimentului existențial, disponibilitatea lui stilistică inferoară. Dar să nu ne îndepărtăm de structura metafizică centrală a viziunii lui Ion Alexandru. Aceasta își găsește în poezia Invers chiar un fel de „ars poetica”, un fel de justificare tropică o ei: De păsări pămîntul afîrnă, seară / vezi / abia plînd sub aripi de departe / razele-napte primavara-n / l'abia acum ajung de celalalt parte. (...) De clopot turnul afîrnă și de urma mea, nu cel ce-am fost și cel ce-o să fie, / cel din oglizni e trupul meu / crescînd din moarte spre copăcile.

Mecanismul este, credem, evident. El se află oarecum explicitat, însăși această explicație devenind viziune. Ea este asemănătoare cu o filmare de jos în sus. Ală este dispuneră acestui mecanism în Teribilul actor. Aici viziunea este închisă, acestor sînt retrase în străfunduri, răstălmăcirea existenței fiind mai greu de descifrat. Ideea poemului, dacă am înțeles-o bine, este excelența. Nu viața este o comedie, nu lumea este o scenă, un teatru — cum ne-au obișnuit aforismii și versuri ilustre — ci teatrul este lumea existentă care le ornață în viață, direct actor sau un actor iconoclast. Inversuinea siluțiilor duce desigur la același rezultat, dar din punct de vedere estetic, poetul vorbește altfel decît predecesorii. Poezia Opilor intră în aceeași sistem închis. Acest procedeu de violentare a sensurilor reale, de amestecare a cosmosurilor caracterizează într-o oarecare măsură și viziunile lirice propuse de Marin Sorecsu, Nichita Stănescu și Ion Gheorghe, fiecare însă avînd un plus sau minus de fantezie, în funcție de temperament, sensibilitate, cultură, invențivitate etc. La Nichita Stănescu viziunea este realizată în ordinea sentimentelor și a dislocărilor anatomice, poetul nearegefind să-și inițuleze volumul în conformitate cu ea: O viziune a sentimentelor. Un poem ca Lăuda omului se întîlneste cu Inversul lui Ion Alexandru Stănescu scrie: Din punctul de vedere al copacilor soarele / o dungă de căldură, o omenii-o emoție coplesitoare... / Ei sînt niște fructe umbliatoare, / ale unui pom cu mult mai mare. / Din punct de vedere al pietrelor... Deci poetul priveste lumea nu din punctul lui de vedere sau dintr-unul cotidian, ci într-un mod amistos, din punctul de vedere, dacă se poate spune astfel, al naturii, al vegetalului, și al anorganicului. Deci e vorba de un punct de vedere extrapolat, inversat. De aceea și la Nichita Stănescu forța metafizică a acestei viziuni este uriașă, polarizînd nu numai ideile ci și semnificațiile. Desigur, în lirica acestor talenți poezi, putem spune a acestor proaspete personalități lirice din moment ce au o viziune ontogenetică personală, există multe puncte de contact. Sensibilitatea lor captează uneori concomitent aceleași idei ori aceleași formule. Nu de putine ori am identificat versuri ca sună a la Sorecsu la Stănescu, ori Alexandru. Niciodată însă am găsit la Sorecsu sau Ion Gheorghe, fără a fi vorba de influențe sau preluări, situație este interesantă și, sub raport estetic, rămîne de analizat ca fiind în esență o confirmare a unor viziuni diverse și totodată unitoare. Ea demonstrează că există idei similare tratate însă personal, fenomenologic nou, precum tot atât de bine pot exista și viziuni asemănătoare care transfigurează idei eterogene. Pentru înțelegerea mai bună a locului pe care îl ocupa viziunea lirică în constituirea personalității unui poet încheiem cu următoarele citate comparative, laia sentimentul înfîntului — înțeles ca o coloană biologică brăncușiană — la Nichita Stănescu: Mă uit în urma, asupra vîrștelor mele, / asupra trupurilor ce le-am înșirat / în sus, / ca pe un stilp ce sprijină / cerul cu soare la mijloc. / E-un trup de copil ce ține în brațe un trup de adolescent, / e un adolescent ce ridică pe umeri / un trup de bărbat. / E-un trup de bărbat ce ține pe frunte / tălpile scarogale ale unui bătrîn, / e-un bătrîn cu mustața-ngălbenită / de tutun, / ce sărură pe gură / fanlemele norilor, cerul albastru, universul negru etc. (Către pace). La Ion Alexandru: Cînd e plin cîmîntul ochi de la un cop la celălalt se reia tatul de la început. / Groapa bunicii meu peste groapa străbunicii meu. / Tatăl meu peste bunicii meu / și tot așa vechiul primar / peste străvechul primar — vechiul popă / peste străvechul popă, / vechiul sat peste străbunul meu sat (Ca în paradisi); și în fine la Marin Sorecsu: Fiul își prinde de mijloc pămîntele, / Și trage din rășpuleri / de le trage-n lac amîndoi / oasele. / Tatăl își prinde de barbă / ori de grumoz / tatăl, / Și încardîndu-și toți muschii / Trage / cu o experiență milenară. / Numai bunicii / Nu mai are de cine să se prindă, / În fata lui e numai aer / Fără nici un trup. / Și începe să plîngă / Și ringînd în brațe o minge, aproape rotundă. (Laocoon).

M. N. RUSU

CORNEL REGMAN

pălăria de pe noptieră

De la o vreme, spre uimirea generală — Demeter ambla în capul gol; el care adorase pălăria. Avea și motiv să le adore, pălăria aruncată hotărât pe o parte și dădea un surplus de tinerețe, un aer de om victorios care trece fluierând prin viață. Chiar și micile și neînsemnatele griji legate de întreținerea pălărilor, — trebuie să-mi dau pălăria la curățat, trebuie să-mi luu pălăria de la curățat, — îl ajutau să-și mențină buna dispoziție; viitorul îi se întîlnia pe atunci pe deplin logic, ordonat și sistematizat. Pălăriile, fie de pai sau de fetru, duceau și ele o parte din povara echilibrului său.

Hotărârea de a nu mai purta pălărie, holărire care s-a dovedit ulterior plină de atâtea neașteptate implicații, o luase cu prilejul unei întâmplări dintre cele mai obișnuite. E drept că luase această hotărâre la capătul unei beții zdravene, dar era capătul unei beții inofensive, aproape oficiale, prilejuate de sărbătorirea a zece ani de la absolvirea facultății de medicină.

Bineînțeles, se petrecu tot ceea ce era obligatoriu să se petreacă într-o asemenea împrejurare; fețele pe care le lubise cîndva aveau deja copii și principii; Demeter le examina îndelung și cu principii, și fără principii, și în situații serafice, și în situații obscene, dar nu găsi nici o justificare pentru tot ceea ce se petrecuse cîndva.

După cîteva ceasuri de efluviu, sau mai exact, de control febril al situației profesionale și conjugate a fiicărui, după ce trecură în revistă tradiționalele năzbîtiți studențesci toți amuți și reînnoirea relativă ceva mai tirziu, cînd întrii în legile unei beții clasice, în timp ce dansau, o fostă pasionie îl spunea că-i fericită în căsnicie, altă fostă pasionie îl spunea că nu e fericită în căsnicie, amîndouă se lipeau strîns de el și lui Demeter îi era greu să discearnă diferența. Poate erau amîndouă fericite, poate erau amîndouă nefericite.

De cite ori recunoștea eroarea pe care o înfăptuise îl cuprîndea frîg și nesiguranța și de aceea — înfrîncog, așeza eroarea la loc. Cîteva, jucîndu-se diavolește cu el și luă prejudecățile și erorile dar apoi, făcîndu-i-se milă de el și în noaptea. Totuși e înfrîncog să vezi că doar erorile te-au ținut în viață, că fără ele nu înseamnă nimic...

Din pricina alcoolului și a emoțiilor pe care zadarnic le așteptase, pe Demeter îl cuprînsese, parcă în compensație, o adevărată voluptate a autoflagelării. Era noaptea de a nu se mai minti și hrăni cu iluzii, de a arunca de o parte atîtea înfinite și imperceptibile minciuni care fac viața mai ușoară și mai searbădă. Lipsită de greutate, viața lui Demeter înnoia de colo pînă colo, searbădă și grațioasă. Desigur, multă vreme aceste minciuni se dovediseră binecuvîntate, îl scutiseră de suferințe.

De cite ori recunoștea eroarea pe care o înfăptuise îl cuprîndea frîg și nesiguranța și de aceea — înfrîncog, așeza eroarea la loc. Cîteva, jucîndu-se diavolește cu el și luă prejudecățile și erorile dar apoi, făcîndu-i-se milă de el și în noaptea. Totuși e înfrîncog să vezi că doar erorile te-au ținut în viață, că fără ele nu înseamnă nimic...

Din pricina alcoolului și a emoțiilor pe care zadarnic le așteptase, pe Demeter îl cuprînsese, parcă în compensație, o adevărată voluptate a autoflagelării. Era noaptea de a nu se mai minti și hrăni cu iluzii, de a arunca de o parte atîtea înfinite și imperceptibile minciuni care fac viața mai ușoară și mai searbădă. Lipsită de greutate, viața lui Demeter înnoia de colo pînă colo, searbădă și grațioasă. Desigur, multă vreme aceste minciuni se dovediseră binecuvîntate, îl scutiseră de suferințe.

De cite ori recunoștea eroarea pe care o înfăptuise îl cuprîndea frîg și nesiguranța și de aceea — înfrîncog, așeza eroarea la loc. Cîteva, jucîndu-se diavolește cu el și luă prejudecățile și erorile dar apoi, făcîndu-i-se milă de el și în noaptea. Totuși e înfrîncog să vezi că doar erorile te-au ținut în viață, că fără ele nu înseamnă nimic...

Din pricina alcoolului și a emoțiilor pe care zadarnic le așteptase, pe Demeter îl cuprînsese, parcă în compensație, o adevărată voluptate a autoflagelării. Era noaptea de a nu se mai minti și hrăni cu iluzii, de a arunca de o parte atîtea înfinite și imperceptibile minciuni care fac viața mai ușoară și mai searbădă. Lipsită de greutate, viața lui Demeter înnoia de colo pînă colo, searbădă și grațioasă. Desigur, multă vreme aceste minciuni se dovediseră binecuvîntate, îl scutiseră de suferințe.

De cite ori recunoștea eroarea pe care o înfăptuise îl cuprîndea frîg și nesiguranța și de aceea — înfrîncog, așeza eroarea la loc. Cîteva, jucîndu-se diavolește cu el și luă prejudecățile și erorile dar apoi, făcîndu-i-se milă de el și în noaptea. Totuși e înfrîncog să vezi că doar erorile te-au ținut în viață, că fără ele nu înseamnă nimic...

Din pricina alcoolului și a emoțiilor pe care zadarnic le așteptase, pe Demeter îl cuprînsese, parcă în compensație, o adevărată voluptate a autoflagelării. Era noaptea de a nu se mai minti și hrăni cu iluzii, de a arunca de o parte atîtea înfinite și imperceptibile minciuni care fac viața mai ușoară și mai searbădă. Lipsită de greutate, viața lui Demeter înnoia de colo pînă colo, searbădă și grațioasă. Desigur, multă vreme aceste minciuni se dovediseră binecuvîntate, îl scutiseră de suferințe.

De cite ori recunoștea eroarea pe care o înfăptuise îl cuprîndea frîg și nesiguranța și de aceea — înfrîncog, așeza eroarea la loc. Cîteva, jucîndu-se diavolește cu el și luă prejudecățile și erorile dar apoi, făcîndu-i-se milă de el și în noaptea. Totuși e înfrîncog să vezi că doar erorile te-au ținut în viață, că fără ele nu înseamnă nimic...

brăc, era gata de plecare dar nici prin gînd nu-i trecu să-și ia pălăria, pur și simplu uitase de ea, uitase unde o așezise după cumplita și feroce beție. Uitase unde anume o aruncase sau nu voia să-și amintescă unde anume o aruncase; cert este că în ziua aceea plecă în capul gol spre policlinică.

Fără să vrea, cînd se înapoia de la spital ochii îi se opriră asupra noaptei, exact pe locul unde zăcea azvîrlită și părăsită, glorioasă lui pălărie. Sperat ca de o vedenie cumplită își mută aproape reflex privirea în altă parte. Un gînd rău, asemănător cu voluptatea morții îl silea să privească spre noptieră dar instinctul de conservare îl ajută să se stăpînescă. Se gîndea s-o ascundă într-un loc mai dornic, într-un raft uitat, departe de orice privire, dar îl era teamă să se mai atingă de pălărie. Avea senzația că, așa cum ședea azvîrlită pe noptieră, părăsită dar totuși amenințătoare, pălăria nu mai era pălărie ci cu totul altceva, o realitate pe care el n-o cunoștea și față de care nu știa cum să reacționeze. Așezată pe noptieră pălăria își schimbă funcția și căpătase puteri magice. Nu, simțea capabil s-o mure de pe noptieră în dulap; îl era frică. Mai era convins că dușmanii lui ar fi fost încințați dacă și-ar fi mutat pălăria de pe noptieră în dulap, nu, n-o să le facă bucuria asta.

Cel mai bun lucru era să uite unde își azvîrlise pălăria. Avea conștiința împăcată, recunoșcuse totul, fără nici o milă, de la ratarea profesională, pînă la cea sentimentală. Un singur lucru, un amănunt fără însemnătate avea și el dreptul să nu recunoască. Nu era însă prea limpede în ce consta acest drept și cine anume îl dăduse acest drept.

Maică-sa, pe care Demeter o vizita o dată pe săptămînă se arătă intrigată cînd pînă a nu știa a cita oară în ultimul timp îl văzu în capul gol. La început crezuse că simțea neglijență, în definitiv i se întîmpla oricui să-și uite pălăria, cînd înțelese însă că Demeter luase o hotărîre în această privință.

— Unde ț-ie pălăria? De ce umbli în capul gol? Demeter se făcu palid la față și încercă printr-o glumă neghioabă să schimbe vorba, avea o oală de glume nevinovate, respectuoase, făcuse anume pentru fiecare și o amănunt bîtrîn.

Nevinovatele glume care altădată o amuzau o făcu de data asta să se crispeze.

— Unde ț-ie pălăria? Tu întodeuna umbli cu pălărie. Demeter uitase sau încercase să uite că purtase vreodată pălărie... Uite ce încercată e viața. Vrei să te legezi de erori și oamenii îți amintesc mereu de ele, ca și cum le pădîndu-te de erori le furii lor ceva, îți frustrează de cine știu ce drepturi. Încalci regulile nu știi cărui legămînt tainic.

Cine îl amintea de pălărie, îi era dușman. Cine îl întreba unde își azvîrlise pălăria, îi dorea moartea.

— Eu n-am purtat niciodată pălărie... se înapoia Demeter cu un fel de grabă și cu un fel de spaimă la hotărîrea pe care o luase în dimineața asta.

De atunci, Demeter nu-și mai vizita mama. Îi trimetea bani prin mandat telegrafic, mai adăuga acolo cîteva grăbite urări de sănătate, dar de vizitat, n-o mai vizita.

Lui Demeter îi era teamă să nu obosească și să se pomenească astfel într-o bună dimineață cu pălăria pe cap. Hotărîrea luată nu depindea în întregime de el, nu-i aparținea în întregime, era din cale afară de capricioasă, cînd îl părăsea, cînd se înapoia. De aceea Demeter se supraviețuiește înconștient, terminându-și cu nu cumva să-și părăsească binecuvîntata hotărîre. Sentimentul lui Demeter, încă destul de confuz, era că el avea ceva de apărut și ceva de ascuns, fără să știe exact ce anume, speranța unei fericiri dumnezeiești sau o crimă monstruoasă. Taina cea cumplită se afla ori în ceea ce recunoștea la beție, ori ceea ce ascundea de cînd cu renunțarea la pălărie. Dar dacă taina lui se afla în ceea ce recunoștea în văzul lumii, și ascunzîndu-și pălăria, nu făcuse decît să-și ia o măsură de prevedere inutilă, lăsîndu-se în realitate descoperit? Îndirîndu-se, îndepărtă aceste gînduri întunecate, încercînd să se contopească cu mai adînc cu hotărîrea pe care o luase în dimineața aceea feroce.

Demeter descoperi cu spaimă cum aproape oală îl trimetea bani prin mandat telegrafic, mai adăuga acolo cîteva grăbite urări de sănătate, dar de vizitat, n-o mai vizita.

Lui Demeter îi era teamă să nu obosească și să se pomenească astfel într-o bună dimineață cu pălăria pe cap. Hotărîrea luată nu depindea în întregime de el, nu-i aparținea în întregime, era din cale afară de capricioasă, cînd îl părăsea, cînd se înapoia. De aceea Demeter se supraviețuiește înconștient, terminându-și cu nu cumva să-și părăsească binecuvîntata hotărîre. Sentimentul lui Demeter, încă destul de confuz, era că el avea ceva de apărut și ceva de ascuns, fără să știe exact ce anume, speranța unei fericiri dumnezeiești sau o crimă monstruoasă. Taina cea cumplită se afla ori în ceea ce recunoștea la beție, ori ceea ce ascundea de cînd cu renunțarea la pălărie. Dar dacă taina lui se afla în ceea ce recunoștea în văzul lumii, și ascunzîndu-și pălăria, nu făcuse decît să-și ia o măsură de prevedere inutilă, lăsîndu-se în realitate descoperit? Îndirîndu-se, îndepărtă aceste gînduri întunecate, încercînd să se contopească cu mai adînc cu hotărîrea pe care o luase în dimineața aceea feroce.

Demeter descoperi cu spaimă cum aproape oală îl trimetea bani prin mandat telegrafic, mai adăuga acolo cîteva grăbite urări de sănătate, dar de vizitat, n-o mai vizita.

De cite ori recunoștea eroarea pe care o înfăptuise îl cuprîndea frîg și nesiguranța și de aceea — înfrîncog, așeza eroarea la loc. Cîteva, jucîndu-se diavolește cu el și luă prejudecățile și erorile dar apoi, făcîndu-i-se milă de el și în noaptea. Totuși e înfrîncog să vezi că doar erorile te-au ținut în viață, că fără ele nu înseamnă nimic...

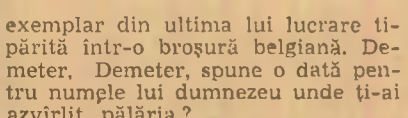
pălăria. De la o asemenea om te poți aștepta la orice.

Un alt prieten, înzestrat cu duhul blîndeții îl ceruse ca, în schimbul tainei lui, să primească taina lui Demeter. Dar lui Demeter orice schimb îi se părea nedrept. Nici unui om care ar mărturisii unde și-a azvîrlit pălăria el, Demeter, n-ar mărturisii unde anume își azvîrlise pălăria. Fiecare își azvîrlise pălăria unde crede el de cuviință.

Era greu lui Demeter să priceapă de ce se îndreptau oamenii să-l dea seama taina, „zău dacă-l înțeleg, eu n-am nevoie de taina nimănui, eu n-am întrebare pe nimeni unde anume și-a azvîrlit pălăria”.

Demeter crezuse la un moment dat că recunoșterea deschisă a tuturor păcatelor îi va face pe oameni să uite povestea cu pălăria. Dar rezultatul nu fu cel așteptat.

— Demeter a făcut aici o lungă și inutilă diversivie. El e dispus să recunoască totul, în afară de adevăr, unde anume și-a azvîrlit pălăria... Autoflagelarea lui, recunoșterea subtilă și convingătoare — cine oare nu-i subtil cînd încearcă să mintă? — a avut totuși acest scop, să ascundă adevărul. Nu-i adevărat că lucrările sale științifice sînt lipsite de valoare. Am aici pe masă un

exemplar din ultima lui lucrare tipărită într-o broșură belgiană. Demeter, Demeter, spune o dată pentru numele lui dumnezeu unde ț-ai azvîrlit pălăria?

Peste cîteva nopți Demeter avu un vis ciudat. O fostă lubită de a lui care murise cu aproape un an de zile înainte îl vizită într-o noapte cu pălăria lui pe cap. Era foarte palidă, dar pălăria aruncată strengărește pe-o parte, așa cum o purtase și Demeter cîndva, o înfrumusețea și o întineria.

Cum făcea de obicei, Amalia încercă să-i pună în glumă pălăria pe cap, pregătindu-se să se amuze. Dar ceea ce înainte fusese glumă nevinovată acum era tot una cu moartea. Demeter se dădu îngrozit la o parte.

— Ce vrei tu Amalia? — M-ai mințit Demeter... De ce cînd îți scormonești conștiința crezi că m-am culcat cu tine fiindcă nu aveam alt bărbat la îndemîni? De ce mărdărești totul? De ce tocmai în aindul sufletului mă minți?

Demeter nu vroia s-o asculte; el stabilise odată adevărul în privința Amaliei, îl pusese în legătură cu alte adevăruri, trăsese anumite concluzii, suferise pentru aceste concluzii, n-avea de gînd să mai schimbe nimic.

La 40 de ani Demeter întîlni în sfîrșit marea iubire. Era o balerină pe care o cunoșcuse într-un bar de noapte. Era o balerină albă și fragilă, cu ochii mari, care-i învadau parca toată fața; numărul ei din program trebuia să sugereze o femeie care căuta încontinuu un trup de bărbat albăstru de care să se sprijine. Nu-l găsea nicădată și de aceea, după terminarea programului, se arăta plină de tristețe.

Pălăria o pe noptieră. Stii tu foarte bine că e pe noptieră. De neplăcute, insuportabile, pe care voia să le uite cît mai repede.

— Îmi place să așung goală în cameră. Așa m-am obișnuit.

Demeter tăcea, iar tăcerea barbatului o tulbură; ea voia să-și arate bucuria și să păstreze intactă tăcerea bărbatului.

— Te supără lumina? — E foarte bine cu tine. Te supără dacă dau drumul la radio? Îmi place muzica noaptea.

Avea o teribilă grijă să nu-l supere cu ceva.

E precă trece muzica? E bine așa?

— Demeter tăcea, iar tăcerea barbatului o tulbură; ea voia să-și arate bucuria și să păstreze intactă tăcerea bărbatului.

— Te supără lumina? — E foarte bine cu tine. Te supără dacă dau drumul la radio? Îmi place muzica noaptea.

Avea o teribilă grijă să nu-l supere cu ceva.

E precă trece muzica? E bine așa?

Balerina începea amorul, groși, vulgar, cu o preocupare aproape profesională pentru fiecare amănunt, dor pe măsură ce se lăsa pătrunsă de puterea bărbatului se schimba, se maturiza brusc, de parcă o dată cu puterea bărbatului ar fi năvălit asupra ei și înțelegerea exactă a tuturor experiențelor trăite, căpătînd o gravitate dureroasă pe care începutul n-o prevedea de loc. Puterea bărbatului nu era decît un mijloc ca oricare altul de a străbate drumul de la conștiința ei tulbură pînă în miezul suferinței ei.

Demeter se îndrăgostea de a nebulun. Se vedea noaptea de noapte. Amesecul acela straniu de femeie ușoară, obișnuită cu păcatele tuturor bărbatilor și o ființă pură, speriată de miracolul existenței, o ființă pură care se năstăra parca atunci din întinerul și vulgaritatea celeilalte, îl fascina de fiecare dată.

După o asemenea noapte de dragoste, balerina se trezi mai repede ca de obicei din suferința ei.

— Ascultă iubite, de ce nu vrei să-mi spui și mie unde ț-ai ascuns pălăria?

Demeter se trezi parcă dintr-un vis frumos, balerina îi strînsese mîna cu putere aștîndu-l să se desmeticească. Speriat, Demeter își retrase mîna.

— De unde știi tu că eu purtam pălărie? Balerina surise, voia să-l învaluiască și pe Demeter în acel suris, dar bărbatul se împotrivi.

— D-unde știi? Mi-am dat seama de cînd te-am zărit. Mă pricepe la oameni.

Explicatia balerinei îl îngrozii pe Demeter, de aceea, jucîndu-se cu frica lui, cum se jucase altădată cu timiditatea lui, balerina încercă să-l întărească.

— Mi-a spus o femeie că-ți să grozav cu pălăria... Mă ai putea să-mi spui unde ț-ai azvîrlit pălăria. Eu nu ț-am ascuns nimic.

Văzîndu-l cum tace, balerina se supără cu adevărat.

— Ești la fel ca toți bărbatii. Nici unul nu vrea să recunoască unde și-a azvîrlit pălăria.

— Nu mă iubesti — se ridică Demeter din pat căutînd să se susțină zîmbindu-i balerinei care parca voia să-l prindă și să-l facă prizonier. Dacă mă iubeai, nu mă înțelegeai unde mi-am azvîrlit pălăria. Ești și tu la fel ca toate femeile.

De atunci n-o mai văzu pe balerina.

Cîrînd după aceea, într-o noapte Demeter se simți cuprîns de febră. Se îmbolnăvi.

Cerul se despică parca și o voce îngrozitoare, străină care semăna cu țiuțiu uimitor cu vocea caldă și învaluitoare a balerinei, făcea încăperea să se clatine.

Aceeași predilecție pentru automatizare infernală pretulindeni luma. Încăunarea ei teoretică în rigoarea civilizației moderne vine spre lauda ingeniozității omenești determinînd astfel și direcția principală a progresului tehnic. În ultimii prea puține domenii în care automatizarea s-a nu-și fi spus cu totul și cu totul, asaltul decisiv, bălăria de epocă pentru înscăunarea ei reală se află la început. Epoca roboților a creterii lui electronic, e la orizont...

La noi se urmează neabătut drumul progresului tehnic. Efortul de industrializare se înscrie în fixarea în actualitate opera de automatizare. „Desfășurîndu-se în epoca puternicei revoluții tehnico-științifice — adică tovarășul și automatizării proceselor de producție — condițiile hotărîtoare a creării unei industrii moderne”.

În această luma privim astăzi marșul automatizării producției în țara noastră. La un an de la Congresul al IX-lea al P.C.R. constatăm cu bucurie că a fost organizată și se dezvoltă producția de piese și elemente electronice, se află în construcție o fabrică de electronică industrială și ca urmare, pînă în 1970, peste 75 la suta din aparatura de automatizare va fi produsă în țară.

România a intrat pe drumul automatizării producției, așa cum odinioară, cu simț gospodăresc și luciditate, își mecanizase industria, — mersul pe jos, liniile automate ale noilor obiective industriale, ponderea automatizării dobîndită pînă acum în industrie, sînt un prolog la opera de miine a țării. De aici — zborul

Cuvîntul de închidere rostit de tovarășul Nicolae Ceausescu la Plenara C.C. al P.C.R. din 27-29 iunie 1966 redă aceeași mare grijă pentru promovarea progresului tehnic: „O deosebită atenție se va acorda în viitor extinderii mecanizării și automatizării producției corințe esențiale, impuse de actuala revoluție tehnico-științifică ce se dezvoltă vertiginos în întreaga lume. Creșterea amplitudinii și complexității economiei solicită în mod imperios introducerea unei evidențe economice stricte, cere iminentă întărirea sistemului informațional economic și folosirea pe scară largă a tehnicii electronice de calcul în proiectare, la programarea producției în transporturi și în alte activități economice”.

Esential, automatizarea va înlocui munca oamenilor, eliberînd și oferindu-le în dar timpul, adică exact ceea ce a devenit de neprețuit astăzi timpul în climatul căruia germinează ideea creatoare.

Muncitorul industrial simte nevoia să se informeze și să se instruiască. Caută să-și întregască și să-și perfecționeze aptitudinile. E un drum către plenitudine.

La marile uzine funcționează universități muncitorești. E o verigă nouă în lantul deschis odinioară de școlile economice seriale. Oricare șantier, oricare întreprindere, se preocupă de specializarea muncii mai adînc în domeniul profesional. Creșterea necesității a pregătirii tehnice a devenit o necesitate și a omului și a societății. Sînt și alte adevăruri cunoscute ale acestei teme — ele alcătuiesc condiția esențială de calitate. La toate acestea ești obligat să meditezi urmărind controlul automat și semiautomat, singurul în stare să asigure supravegherea tehnică, sigură și economică. Verificarea pieselor se făcea în general cu a-

plet automatizat, fac loc treptei de calitate indiscutabilă. Automatul de-nunță cu zel și fără inimă rebutil. M-am convins privind controlul automat al bilelor la „Rulmentul” Brașov...

Cunoștința cu standardizarea producției. Ritmicitatea neuniformă — un vis urit. Și iată de ce: utilizarea aparatelor de control de mare productivitate și-a făcut loc deschizînd un alt mare cîmp — alimentarea și clasaarea automatizată a pieselor. (Le-am întîlnit la uzinele „1 Mai” — Ploiești, „Infrățirea” — Oradea, „Strungul” — Arad). Peste tot, automatizarea. Îngăduie verificarea simultană a mai multor dimensiuni și reduce timpul necesar controlului. (La fabricile de rulmenți de la Brașov și Birlad timpul de control s-a redus de 3 ori).

Automatizarea uscă.

O dată cu ea crește obiectivitatea — condiție maximă a calității produselor. Aparatajul automatizat de control semnalizează și uneori oprește mașina-unealtă în momentul realizării dimensiunii fixate. Aceasta este lansarea către o temperatură mai înaltă — controlul continuu al fabricației și vîltoarea uzinei-fără-oprire a calității constante în care domnă și stăpîna e automatizarea. Fiecare din mușchii instalației automate sînt tot atitea mijloace de control. Gesturile și operațiile disparate, succesive, se transformă

într-un rapid proces continuu și perfect. În acest chip verificarea cu ajutorul ultrasunetelor a grosimii plăcilor fibroelastice la C.I.L. — Pipera de pîldă devine „foaia de observare” a automatizării înalte. Cînd dispuși de aparate care verifică 6000 de piese pe ora la o fabrică de rulmenți, cînd integrezi controlul electronic în procesul de fabricație apoi, arde astfel productivitatea muncii, se poate vorbi de o tehnologie modernă, o tehnologie ce firesc depășește capacitatea insușilor omenești, în care rapiditatea este cea dintîi întrecută de infalibila reacție automată.

Declic la „Automatica”

O minte inspirată de arhitect a ridicat pe verticală un paralelipiped de oțel și sticlă aproape cit se întindea vechea reprezentanță „Ford” pe orizontală. Noua clădire aruncă pînă departe lumina mată a neonului desenînd numele instituției: G.U.A.E.I.A. — ceea ce înseamnă „Grupul uzinelor de aparatură electronică și instalații de automatizări”. Iar în clădirea în care reprezentanța Ford de odinioară asambla, într-o desăvîșită și pozitivă rigoare, mașinile venite dintr-o altă lume, — aît de străin părea a fi plantată clădirea acolo — ei bine, astăzi, aici se află Automatica, întreprindere producătoare de panouri pentru comanda automată.

Trebură spus că „Automatica” este doar una din cele 6 (în viitorul apropiat 7) întreprinderi a căror enumerare se face utilă: Institutul de proiectări de instalații automate, Electronica, Magnetica și Electroaparatură — producătoare de aparatură; o întreprindere profilată pentru montarea instalațiilor de automatizare, și în viitorul apropiat E.E.A. — ceea ce înseamnă fabrica de elemente electronice pentru automatizare. Insușirea oferă singură dimensiunea preocupărilor și interesul real pentru automatizare în țara noastră.

Să ne oprim la Automatica. Inginerul Andrei Dunduc, un bărbat masiv, arată că în acest an sarcinile de plan au crescut la producția de panouri de tipizare panourilor, de elaborare elementelor bidimensionale și de opositorie mecanică; da, o vopositorie mecanică este indispensabilă pentru ei, — nu zîmbiți, deși construiască aparatură automată!

— Sîntem încă în formare, spune directorul întreprinderii, inginerul Ion Geambașu (între timp discută cu seful serviciului personal: „Veți proceda cum spun: încrezări specialiști — urmează numele lor, mai bine decît pînă acum. Se poate așa? Dumneata tii un doctor în științe la o retribuție mai scăzută decît îl îndreptățește munca și priceperea lui?...”); apoi cîntă mine: „dar produsele noastre sînt de calitate. Aven cereri pentru export. Dinamica automatizării în ultimii trei ani, decît a capacității și ritmului nostru de lucru a crescut cu...”

Știu. A crescut considerabil și va mai crește. Planul cincinal prevede un program amplu. Mecanizarea și automatizarea producției sînt direcțiile principale ale progresului tehnic. În viitorii cinci ani se vor dezvolta mai cu seamă în ramurile în care se poate obține o mare eficiență economică. Un cîmp larg pentru automatizare oferă, de pîldă, industria siderurgică. La Automatica s-a construit panoul de comandă al instalației de automatizare a furnalelor. Trei furnale au și fost automatizate la Hunedoara. Cel de-al patrulea panou de automatizare se află în lucru. De la acest panou se va dirija aparatura fabricată la celelalte întreprinderi din angrenajul fabricilor producătoare de aparatură automată. Dar ce înseamnă automatizarea furnalelor?

Ma! întai — panoul de comandă, și numai panoul de comandă. Căntățile de materie primă și alte materiale manipulate pentru o singură șarjă la un furnal modern sînt uciase și firesc, automatizarea înlesnește activitatea omului; se reduce timpul de încărcare și dozare, operații care, văduvite de mecanismele automate ar micșora randamentul furnalului. Se asigură parametrii optimi la presiune, temperatură și volum; însușiri dirijarea aerului insuflat este calitativ deosebită.

O scurtă istorie a celor 3 furnale de cite 700 tone de la Hunedoara: s-au automatizat mai întîi încărcarea după program, descărcarea lor, și reglarea gurilor de vînt s-au asigurată. Apoi parametrii constanți de temperatură și de umiditate a vîntului, reglîndu-se presiunea și debitul la cele mai bune valori. Cea de-a doua etapă concentrează automatizarea într-un calculator: informațiile tuturor aparatelor de măsură sînt prelucrate în calculator și drept urmare se asigură o reglare între diferitele instalații automatizate.

Prețutîndeni în țară întîlnesti panourile de comandă fabricate la Automatica. De la pupierii lor se dirijează prelucrarea țîfețului în rafinării sau extragerea lui prin suprafeșerea unui perimetru de sonde. Întîlnim panourile Automatica în industria energiei electrice, a sticlei, în industria alimentară, în transporturi și telecomunicații.

Cea mai recentă realizare: locomotivele Diesel electrice sînt echipate cu primele instalații de dirijare automată a conducătorii pe șine de cale ferată. Cu ajutorul lor sporește siguranța circulației trenurilor la viteze mari și în condiții de vizibilitate redusă.

Întîlnim panourile Automatica la Fabrica de mașini unelte, la Combinatul siderurgic Galați, la Reșița și Oțelul Roșu, în industria ușoară — benzile automate pentru producția de încălămînte („Progresul”), la morile automate cu producție de 24 tone/zi și de 240 tone/zi. Emblema fabricii Automatica o întîlnesti la școlile, la miile de panouri de comandă, ale podurilor rulante și macaralelor, le întîlnesti pînă și în India — la camerele termice și electrice ale rafinării Singurari, alături de panourile Taylor cu vesita electronică Hlaupunkt! Si ne fac cinste, sînt excelente. Le întîlnim peste hotărî și aici, la termocentrala de investigații Sud sud la serale cu instalații automate de stropire și reglare a temperaturii...

Seful de echipă Gheorghe Hainagiu a văzut multe în călătoria de studii în Franța. La fel și Inginerul Luca Mina, dispăcerul șef. Linbatul electric al automatelor constituie pentru el un mod de a dialoga cu țara, cu progresul, cu ritmul înalt al industrializării. Priecarea lor și a celorlalți specialiști și muncitorii de la Automatica este o activitate de mare importanță de transmisie care dirijează, pe diverse canale și lungimi de undă, complicata producție a panourilor cu zece și sute de fire adunate, conduse, conectate, grupate și încă o dată distribuite: fiecare panou este un poem de gîndire, de minutie, de precizie, și de ce nu,

ana
blandiana

va veni o vreme

Va veni o vreme
Cind voi simți nevoia frunzelor
Și-o să mă vindec cu iarbă,
Cind, îmbătrânind, o să-mi adaug proteza
Cintecul păsărilor,
Cind o să-mi lipsească pastila de lună
În nopțile de insomnie
Fiți liniștiți, va veni o vreme
Cind nu voi putea trăi fără toate acestea,
Cind voi fi obligat să recunosc
Dreptul la importanță
Întregului univers.
Va veni o vreme,
Dar acum lăsați-mă, pentru Dumnezeu,
Lăsați-mă numai cu mine.

padurea murmură

Tubesc atât de mult că niciodată
Nimeni nu-mi va putea împărtași
Întreaga dragoste. Îndepărtată
Pădurea murmură: Ei și?

Prin lucruri văd ca printr-o pinză rară
Pe care n-am puterea s-o sfișii
Dar nici să nu o mai privesc. Stelară
Pădurea murmură: Ei și?

Am încercat să fiu supus. Am vrut.
Dar nu-s în stare să nu pot gândi,
Să-mi fur din temelii lumii fruntea.
Pădurea murmură: Ei și?

Vreau libertatea de-a-nțelege totul
Și vreau să știu tot ce se poate ști,
Dar sint îngenunchiat în rădăcini. Plingând
Pădurea murmură: Ei și?

din cînd în cînd

Mi-e dor din cînd în cînd de oameni
Ca unei păsări de pămînt.
Cind obosesc de prea mult zbor,
Cind carnea mi se trage-n gînduri
Și simt că sui în spre înalt
Doar amintirea unui trup,
Vin să mă nasc puțin din nou,
Mă prăbușesc aproape-nfrînt,
Cobor epuizat spre oameni
Cum păsări mari din cînd în cînd
Se-ntorc să doarmă pe pămînt.

am crescut

Am crescut? Sintem oameni maturi?
Cîte mii de nuanțe putrezesc o culoare...
Dragi și ridicole, departe sint zilele
Cind lumea o-mpărțeam în buni și răi.
Am devenit puternici scaldîndu-ne-n derută
Precum în apa Stixului Ahil,

Dar de călcîiul vulnerabil încă
Atîrnă soarta universului întreg.
E totul grav. Și înțelegem totul.
De-acum va trece timpul neschimbat.
Ne dă de gol adolescența doar lipsa
Înțelepției spaime de moarte.

parinți

Parinții fac totul oricînd pentru noi —
Ne nasc și ne cresc mai mari decît ei,
Rămîn apoi cu discreție în urmă,
Nu ne deranjează de obicei.

Li-e rușine că sint prea bătrîni, prea bolnavi,
Pentru noi prea modești și prea simpli
părinți,

Vinovați pentru timpul pierdut
Ne privesc în tăcere, cuminți.

Și-atunci cînd, maturi, simțim că surprerea
Ne-ntoarce spre ei privirea pustie,
Părinți nu-ntirzie o singură clipă
Să ni se așeze în pămînt temelie.

scherzzo

O să mor brusc, nu peste mult și frumos
Lăsînd în urmă uimire surdă, indiferentă,
Vîntul complice m-o prohodii voios
Într-o glumeață, transparentă reverendă.

Și amuzată iarna va ride ningînd
Peste mormîntul meu suplu și dac,
Voi asculta-o și îngînd-o în gînd
O să mă leagăn în moartea mea ca-ntr-un
hamac.

Din cînd în cînd de-a frumusețea o să mă
joc
Și răsucindu-mi pe înelare vierme aurii,
Țarina neagră o să mi-o trag peste ochi
Cochet, ca borul unei străvechi pălării.

Dar cînd nemurirea mă va chema grijului
Ca nu cumva de-adevărata să mor de tot,
Voi fi de mult plictisit, va fi mult prea
firziu
Și pălăria umbroasă n-o să mai vreau să
mi-o scot.

croaziere

Știu mărele planetei din croaziere,
Plecări aproape-adevărata-n lume,
Cu valuri uriașe și furtuni,
Cu noi împreunări de stele-n ceruri,
Cu pești nemaivăzuți și păsări rare,
Cu ierburi de culori necunoscute,
Cu ochiul treaz al farului pe urma noastră
Patern îngăduindu-ne aventura,
Și libera corabie lung plutind
La capătul sforii legate în port.

unde-i mîndria

Ce vreau să spun? Ce merită să spun?
Ce e destul de dureros să șip?
Ce fel de turnuri să îmbun
Să crească pe acest nisip?

Ce spune cîntecul care-mblinzește
Și fiarele? Pot fi Orfeu,
Dar ce să-ngaim în fața lumii?
Sint și Euridice eu.

Cîntînd încerc să ies din moarte
Și moartea totuși nu se curmă.
Nu cred destul să nu-ntorc ochii
Ca să mă văd venind din urmă.

Și-astfel mă pierd. Unde-i mindri:
Strict necesară de a crede
Că orice vorbă-a mea rostită
Deslănțuie în cer planete?

De ce această renunțare
La fericitul somn comun,
Dacă nu pot din cel mai grav
Clopot al lumilor să sun?

Cea mai zicală din mindrii
Dorințele mi le-a restrîns:
Pretînd răsuns acestui țipăt
Un hohot omenesc de plîns.

carantina

Durerea nu e contagioasă,
Vă asigur, durerea nu se transmite,
Nici un nerv răsucit în trupul aproapelui meu
Nu produce în mine sfișietoare atingeri.

Durerea nu e contagioasă. Durerea
Singularizează mai atroce ca zidurile,
Nici o carantină nu izolează atât de perfect,
E banal ce spun — azeala e argumentul.

Doamne, cită literatură conținem!
Sentimentele — vă amintiți? — le-am
învățat încă

În jurul patului celui ce moare ei plîng
Dar nu se contamineză de moarte nici unul.

Fiți liniștiți, privegheați altruști pe bolnavi.
Nu veți lua durerea lor, fiți fără teamă.
A murit. Vrea cineva să-l urmeze?
Numai bocete tradiționale.

reflux

Frunzele eu și le-am dat.
Ți le cer.
Pămîntul din jurul tulpinii
Primit de la mine restituie-l
Și seva.
Și posibilitatea de a inflori
Tot ce ți-am dăruit cîndva
Dă-mi înapoi.
Pentru că n-ai înțeles
Fluturii mei,
Pentru că nu te-ai bucurat îndeajuns
De frumoșii mei purtători ai sfișitului.

torquato tasso

Veni din întineric spre mine el, poetul,
Poetul de spaimă ratat.
Era foarte frumos. Ca la razele Röntgen
I se vedea în trup poezia,
Poezia nescrisă de frică.
„Sint nebun“ — a rostit. De altfel știam
Lucrul acesta din prefețele cărților.
Dar el își purta nebulina ca pe-o parolă
De intrare în noi, ca și cum ar fi spus
„Mă răscumpăr astfel
De lipsa-adevărului din poemele mele.
E prețul imens. Vin spre tine. Primește-mă“.
Dar eu am răspuns: Pleacă de-aici!

„Scriam la lumina de autodafeuri — imi
spuse —

Simțindu-mi pe trup
Cămașa păroasă care se-aprinde ușor.
Odaia mea avea ochi de călugăr ferestre
Și-n loc de uși, lipite una de alta, urechile lor.
Și șoarecii, ieșind din borte erau călugări,
Și noaptea păsări uriașe-n sutane-mi cîntau.
Tu trebuie să înțelegi...“ Și cu degetu-nțins
Îmi arătau în trupul meu poezia,
Poezia nescrisă.
Dar eu am țipat: Pleacă de-aici!

FLORIN CIUBOTARU — „Busola“

misteriosul juhas roik

fileton polițist
de ȘT. BERCIU

Unul dintre bărbați deschise brusc portiera din spate
de unul din Insoțitorii săi. Nu simțea decît o durere
în gît, dar se simțea că se potrecuse după ce fusese
arstat. Avea senzația unui om care se trezește după
ce a trecut efectul unei narcoze foarte puternice.

Capitolul III Capcana

Motto:
„Necunoscutul rămîne necunoscut
numai atîta vreme cît nu-l cu-
noști după aia, gata“.

Cînd mașina se opri, inginerul Silveșan coborî ajutat
de unul din Insoțitorii săi. Nu simțea decît o durere
în gît, dar se simțea că se potrecuse după ce fusese
arstat. Avea senzația unui om care se trezește după
ce a trecut efectul unei narcoze foarte puternice.
După un timp se trezi într-un birou. Vociile mai multor
bărbați se întredăiau. Nu le putea distinge fețele deoarece
toți se aflau în spatele unei cortine de lumină ce-i des-
părțea de ei. Simțea că cineva se afla în spate și instinc-
tiv întoarse capul. Era un tînr îmbrăcat în uniformă de
locotenent de securitate. În ciuda migrenii care-l chinuia
îngrozitor, mintea începu să-l lucreze febril. Un singur
gînd părea că-l preocupă: „Asta să fie sfișitul?“ În-
trase cam nechibzuit în vălmășagul acestei stăceri și
acuma se anunțau consecințele care puteau fi dintre cele
mai grave.

— Tovarășe maior, spuse locotenentul, a fost recrutat
chiar astăzi. Doctorul Carol Jippa a și făcut mărturisiri.
— Așteptați să-și revină complet și după aceea în-
terogati-l amănunțit.
— Mi-am revenit, izbucni inginerul Mircea Silveșan
spune surprinderea tuturor.
— Foarte bine, răspunde maiorul. Cu dumneata cred
că o să avem mai puțin de lucru dar începului discu-
ției fiți curmal de un semn luminos de culoare vio-
lacee. Cîteva securi se apăsă în diferite colțuri ale
încăperii și imediat vocea maiorului tună: „Am trecut pe
recepție! Am trecut pe recepție...! Raportez: In-
„Repa“ alias inginer Mircea Silveșan a fost prins“. Au-
cîntă câteva clipe și apoi relău: „Am și început inter-
ogatoriul... Evident, evident... Peste cîteva ore vine pro-
torul să-l emită mandatul. Să țineți!“
— Aceste ultime cuvinte ale maiorului fură încheiate de
deciul produs parcă de un comutator care întreprindea
funcționarea unui aparat.

— Ești cam usuratele domnule inginer, spuse locotenentul.
Nechibzuita cu care te-ai aventurat în afacerea asta,
este de-a dreptul condamnată. Un hohot de ris izbucni
în cor.

— Tu ce faci? interveni maiorul. Îți prelucrez pentru
ca data viitoare să știe ce va avea de făcut? Alte risete
urmară. Oricum, relău maiorul, puteai să te gîndești ceva
mai mult la riscurile meseriei de spion... Credeai că ne-am
fi putut lăsa înseși de un diluant ca dumneata?
— Ce dracu! ai rămas ca un vitel? tună o voce de
după cortina de lumină.
— N-am nimic de spus, replică inginerul Mircea Sil-
veșan.
— Recunoști că ți-ai pus serviciile la dispoziția unei
puteri străine în detrimentul patriei tale? întrebă maiorul.
— Nu recunosc nimic; nu am ce să recunosc.
— Te previn tîncoc, se făcu din nou auzită vocea ne-
cunoscutului de după cortină, dumneata porți ceea mai
mică vînt din tot grupul pe care l-am arestat și altitudi-
nea dumitale ar trebui să fie cu totul alta. Dumneata n-ai
început încă să le furnizezi material patronilor dumitale.
Ar trebui să reții acest aspect.

— Ar trebui să consideri un mare noroc faptul că te-am
arestat înainte să te afunzi în mocirla spre care te-ai dus,
completă maiorul și după ce lăsa o lună pauză pentru
ca argumentele sale logice, profunde, complexe și ire-
versibile să-și facă efectul, mai adăugă: ce ai de spus?
— Nimic! răspunde inginerul Silveșan, dar glasul lui
era gîlțuit, timbrul vocii sale trăda nesiguranta iar an-
chetatorii trasară concluzia că în curînd „va vorbi“.

Spionul dădea semne de vădită frîmțănare. Mintile lui
erau într-o agitare continuă; buzele i se strîngeau con-
vulsiv, privirea rădăca haotic pe obiectele din jurul său.
— Aș vrea să vorbesc cu doctorul Jippa, spuse într-un
tirziu inginerul Silveșan.
— Te credeam mai deștept, spuse necunoscutul și con-
tinuă pe un ton iritat: Și-apoi, chiar mă și superi prin
lipsa asta de considerație. Presupunem că dumneata, ca
Intellectual, ai să ne faci mari greutăți prin alibiurile pe
care vom fi nevoiți să ți le răsturnăm. Prin această soli-
citere, n-ai reușit să ne faci decît nervi.
— Exact, Interveni maiorul Exact.
— Nu înțeleg de ce v-ai supărat, spuse Silveșan.
— Ba înțelegi foarte bine, se răsti locotenentul. Astea
sînt trucuri folosite de pungași de rînd, cînd au impresi-
a că o oamne proastă n-ar exista. În cazul de față, pe
dumneata nu te interesează să discuți cu doctorul Jippa
ci, vrei să te convingi dacă într-adevăr este arestat și în
funcție de declarația lui să știi și dumneata ce ai de
făcut.

— Dimpotrivă, răspunde inginerul. Sinteti complet greșit
în pretinza dumneavoastră logică.

— Îți interzic să fii obraznic, tună glasul necunoscutu-
lui. Uită unde te afli?
— Vai de mine, domnule! exclamă Silveșan cu o vâ-
dită nuanță de ironie. Dumneavoastră uitați ce venire
aveți.
— Ce vorbești? spuse maiorul. Nu cumva crezi că te-am
arestat din lipsa unei orientări pe care e așteptăm de la
dumneata?
— După cum vă purtați cu mine, presupun că alt motiv
n-ai fi avut. Dumneavoastră aveți datorită să-mi faceți
dovada vinovăției și chiar dacă eu fi cerut să fie adus
doctorul Jippa cu scopul de a verifica acest fapt, tre-
buia să-l educați.
— Interesant, bombăni maiorul. Începi să devii în-
terasant.

— Nu asta am intenționat după cum n-am intenționat
nici să vă verific așa zisa probe pe care pretindeți că
le-ati avea împotriva mea. Dacă v-am cerut să-mi înles-
niți a avea o discuție cu domnul pe care-l numii Jippa,
a fost tocmai pentru a vă dovedi că nici măcar nu-l cu-
noști și nici nu crezi că mă cunoaște.
— Jeci țera domnule inginer, remarcă maiorul. El bine,
mă bucur că n-am de-a face cu un năstrău. Pe cineșta
mea: ai personalitate, îmi plăci domnule inginer și de
ce să te mint la un asemenea răspuns nu m-am așteptat.
— Este purul adevăr, domnilor, spuse Silveșan cu aerul
celui mai sincer și mai memorocit om de pe lume, asupra
cărui se abătuse o mare năpastă. Cîteva clipe se scurară
într-o tăcere care nu prevestea nimic bun. Privirile an-
chetatorilor nu-l slăbeau o secundă dar el își duse mi-
nile la ochi scotînd un gemăt de durere.
— Ce te mai supără? întrebă maiorul.
— Lumina, domnule.

— Destul, strigă necunoscutul. Stingeți reflectorul și
dați lumina obișnuită a camerei. Ordinul fu executat
de-ndată și după mai multe minute ochii inginerului Sil-
veșan se adaptară noii luminiscente.
— Ne vezi? întrebă necunoscutul.
— Nu domnule, minti Silveșan.
— Păcali, spuse acesta. Aș fi vrut să-ți ofer o mică
lectură.
— Ce anume?
— Contractul dumitale cu doctorul Jippa prin care con-
simți să-i furnizezi datele „Rețelei Perlovex“. Actul e
doar semnat de dumneata și știți bine asta.
— Domnilor, cred că sint victima unei erori, a unei
erori. Mi-am mai revenit puțin... Vă rog să-mi dați
actul despie care vorbiți. Sper să-l pot citi.
— Aproprie-te, spuse maiorul, a cărui figură îl împie-

șion pe Silveșan, prin duritatea ei. Făcîc, cu obrazul
cîmpit de pe urma unei varole albete, cu nasul foarte
turtit la bază, maiorul îl privi cu niște ochi reci și răi.

Mircea se ridică și cu pași neșiguri se apropie de birou.
Luă foaia de hîrtie pe care maiorul i-o întinse și parcurea
rîndurile ce erau asternute pe ea.
— E o mistificare! izbucni Mircea. Oameni buni, sim-
pliori el denzădădu-i, oameni buni, nu mă lăsați pradă
unei ticășosii. Credeți-mă...
— Ce? întreprinde necunoscutul.
— Nu-l semnătura mea.
— Ticășosule, negi și în fața evidentei?
— Zău nu-i semnătura mea. Seamănă domnule, se
adreseă el maiorului cerîndu-l parcă să-l sperie de furia
necunoscutului, dar nu-l a mea.
— Trece la locul tău, răcni necunoscutul. Lăsați-mă să
„discut“ eu cu dumnealui, așa... mai de la om la om.
Călduți pleacă într-o cameră alăturată care era desprî-
țită de birou unde avea loc Interogatoriul, print-o dră-
părie groasă, din catifea de culoare cenușie, dar înainte
de a merge să părăsească încăperea, Mircea se repezi
după el și agăindu-se de brațul lui ca de o speranță,
spuse aproape urlînd: Domnule, vă rog rămineți și dv.
Contraziți de necesită aiudina la care nu se așteptau,
toți rămaseră uluiți.

Întîlnind momentul psihologic al anchetei, necunoscutul
se prefăcu supărat de „insuccesul“ său și-l ordonă maio-
rului să discute cu inginerul iar el se retrase îmbrăunî cu
cealaltu. La rîndu său maiorul își dădu seama că mo-
mentul mărturisirii și al recunoșterii vinovăției nu era
pînă departe și se gîndi că cea mai mică dovadă de îndu-
cîre a situației îl putea duce la succes sigur.
— Să ne așezăm, domnule inginer, spuse maiorul cu
amabilitate. Deși ne-am certat puțin, mai înainte văd că
puterea mea și poate chiar vorbele mele au găsit ecou
în sufletul dumitale și, ce să fii sincer pînă la capăt, îți
mărturisesc chiar sentimentul de mindrie ce m-a cuprîns.
Ești un fin psiholog, domnule inginer și în cîteva minute
ai să te convingi că n-ai greșit în alegerea dumitale. Ri-
dică telefonul și ordonă că dr. Jippa să fie adus de la
arestat.

— Asta ca să nu mai îți faci gînduri dacă am reușit
sau nu să-l areștăm. După aceea îți promit că-l voi chema
și pe chelelnerul căruia doctorul Jippa i-a dat angajamen-
tul dumitale de spion. Ți-o spun deschis și cu toată com-
pasinea, că nu merită să mai continui cu „nu știu“, „nu
cunosc“. Uite, trec peste orice și-ți fac o mărturisire care
în fond nu te privește; chelelnerul este un oțlîț de-al
nostru care s-a substituit celui adevărat.

(VA URMA)

oscar walter cisek

Cisek li spunea toată lumea, pe numele său cel mai scurt și mai cîrpioș. Înalt, suplu, obraji netezi, ca de mătase, ochii mici, rotunzi, albaștri, feciorelnici. Cisek avea în el ceva feminin, grațios peste măsură. Parcă-l văd la pupitrul sălii fostei Fundații (astăzi Biblioteca centrală universitară) vorbind cîndva despre romantismul german, în cadrul unor prelegeri despre romantismul european, cu vocea cristalină, cu o siluetă impecabilă și înflorind totul în gestul minilor cu niște degete lungi, inspirate. Vorbea frumos și adinec adolescentul căsătorit, care nu uita era chiar adolescent! Nu voi uita niciodată cele câteva zile cît m-a purtat prin Praga — era atașat de presă acolo, mai precis un adevărat misionar cultural al țării — și printre monumentele negre și muzele vechiului oras, criticul de artă se simțea demult într-ale sale, răsfoia o carte de mult cunoscută. Prin el, prin Cisek, și, desigur, prin tot ce are minunat capitala așezată pe Vltava, ea însăși risipită pe lângă aștepta ostroave, avem să mă leg nospus de această cetate așa ca de o suferință frumoasă. Altădată, într-o biserică din Poznan, monument istoric, între altele, cu niște uluitoare succituri arhitectonice în tavan, aveam să-l vedeam iarăși, infim-pător, spre fericirea mea. Eu eram în călătorii mai grăbit; el sta în scaun, venise acolo mai de mult și, într-o rugăciune, se pierduse în miracolul din boltă. Credeam că mă pot lauda a fi singurul dintre români care m-am abătut pe la aceste lăcașe oarecum de cartier, din orașul marginal, unde autoritatea polonă lăsa la locul lui un mare tablou înfățișînd pe grozavul Wilhelm al

II-lea luat în sus, spre cer, de un cal alb în două copile și de arpile mustaților sale prea cunoscute... Așa gîndeam și i-am împărțit această compatriotului meu „Te înseli”, mi-a spus Cisek. „Eu vin aici a doua oară. Am cutreerat toate muzeele Europei. Cunosco fiecare statuie, fiecare tablou demn de reținut, știu pe dinafară anul cînd a fost compus, cum arată rama, cum îl favorizează peretele și lumina în care e așezat. Operele artiștilor noștri de asemenea. Cunosco și numele și pereții caselor particulare care și le-au însușit”. Mai tirziu, într-o slujbă la presa, m-am găsit într-o subordine a lui. Ce subordine! Mai e vorbă? Cisek, „șeful” nostru, era același coleg și prieten, omul cald, dulce, de totdeauna, frecîndu-și albele, frumoasele miini, tot ca Gib Mihăescu, și așternîndu-se la o discuție de nivel ori la glume subțiri.

Dar pe omul atât de delicat îl cunoscoam și într-alt chip, în altă împrejurare, de data aceasta tragică. În vremea cînd tancurile Reichului al III-lea dărimau granițele Cehoslovaciei și se-n dreptau spre Praga, ziarist fiind pe atunci, am mers la ministerul de care era legat într-un fel și presa, dornic să aflu știrile cele mai proaspete și de unde să dau în momentele acelea îngrijorătoare și unele sugestii. În anticamera ministrului, unde mai mulți confrăți veniseră în același scop, un om mai înalt cu câteva palme decît ceilalți, cu ochii și obraji roșii de neodîhnă, tuna și azvîrlea fulgere împotriva a ceea ce se petrecea atunci în „Europa” și „în plin secol al XX-lea”! Cuvintele și tonul omului atât de blînd și cumpănit de obicei erau cu mult mai aspre și ne-au

însămintat pe toți cei de față, mai ales că pe el, pe Cisek, căci el era, îl știam funcționar de stat, în ascultarea directă a ministrului de alături, care auzea tot, dar nu s-a arătat. În stradă, cînd am țesit, nînea cu ediții speciale și cu o foaie de acestea în mîna, domna Flashan-kova, eminenta femeie, care străduise atîta pe terenul apropierei culturale dintre cele două popoare, vărsa lacrimi, deznădăjduită. Praga fusese ocupată și statul cehoslovac desființat...

Oscar Walter Cisek făcea parte dintr-o splendidă generație de oameni de carte, oameni de literă în același timp și care s-a stins mai de mult o dată cu Emanoil Bucuța, cu Ion Pillat și Pompiliu Constantinescu, iar acum mai de curînd cu Lucian Blaga, cu Ion Barbu, Tudor Vianu și G. Călinescu, la care am adăuga pe tot atât de rafinații Ionel și Al. O. Teodorescu și Ion Vinea. Ca și aceștia din urmă, nu era un universitar, a trăit toată viața din condeul lui cinstit, dar era o adevărată catedră, de la care, cu gustul și cu rara lui competență a explicat, alături de un Tonitza, Marin Simionescu-Rimniceanu și alți foarte puțini, timp de două decenii, manifestările plastice ale unui contin-gent de artiști tot atât de strălucit, ca mai mare parte și ei dispărui. Cronicle și studiile sale în legătură cu arta plastică românească și universală și care aveau să-l con-sacre membru al Academiei de Arte din Berlinul de răsărit, aveau nu numai erudiția și ochiul expert, dar și farmecul scriitorului artist. Monografia lui despre Teodor Aman (1931), tradusă în mai multe limbi, e un model al genului și tot de la

această catedră, care ne vorbea cu 40 de ani în urmă despre Barbusse, Franz Werfel, Gorki, iar mai tirziu despre Goethe, Thomas Mann, Brăncuși, Enescu — străinătățile, prin mijlocirea limbii germane, pe care el o stăpînea la perfecție, aveau să ia cunoștință de cele mai bune opere ale lui Sadoveanu, Ar-ghezi și Stancu. Pătrunzătoare studii tot în germană a scris despre Creangă, Sadoveanu și Argezi. Era, încă de prin 1919, colaborator permanent al revistei berlineze *Das literarische Echo*, cu referințe despre mișcarea literară din țară. Re-vistele românești cele mai de seamă și posturile noastre de radio s-au bucurat de contribuția sa.

Dar Cisek era și un scriitor cunoscut de masele noastre cititoare mai ales după 1944, cînd el dă romanul *Pirjolul* (*Beisigfeuer*) două vo-lume, iconă monumentală a vieții transilvane din secolul al XVIII-lea, cu starea ticăloasă a iobăgimii, a oamenilor de mijloc din orașe și a celor din întunericul minelor, stare care a ridicat flăcările țărănești de la 1784, sub Horia, Cloșca și Crișan. El însă se ivise ca prozator valoros încă din 1929, cînd îi apare *Die Ta-tarin* (*Tătăroaica*) o culegere de po-vestiri (*Erzählungen*), incununată cu prestigiosul premiu Kleist, pe care, aflăm acum, îl primiseră înainte Bertold Brecht și Ana Seghers, Cisek moștenea se pare în ființa sa dorul de soare și lumină al stră-moșilor. Regăsindu-ne undeva în Balcani, mă rugă să-l duc în du-ghele cu pipe, filigene și alte obiecte turcești. În culegerea aces-ta, fie că ne aflăm pe coasta de sud a Dobrogei, fie în cîmpia maghiară

ori pe un desert cu ierburi (*die Steppe, vesnic die Steppe...*), în ar-șița verii (*„die erlöste Sommer”*), în jocul bății soarelui (*„Spiel in der Sonne”*), ori la Napoli, aceeași sete de larg și albastru înflinim. Eroii și eroinele sale (Rahel Mendel, Sofica, Tina, „țigăncușa subțire de 14 ani”, *Frau Ionescu*, *Frau Dimi-triu*, *Luceta*, *Eleonora* ș.a.) sînt din lumea noastră, din cea magiea sau mai îndepărtată, oameni înainte de toate nu sus-puși, cu îndurări multe, unii suferă de foame, alții de dra-goste. Însă Muhibe, tătăroaica din primele 70 de pagini, cea lăsată de bărbat cu un copil mic, ne strînge inima, cu suferința ei — tot de foame! — și cu dorul ei îndrîjit de muncă. (*„Finde keine Arbeit, nien-gend Arbeit...”*) și în muncă își gă-sește pînă la sfîrșitul stăruință, cînd fuge de acasă. Autorul *Tătăroaice*, ca și în *Fluviul fără sfîrșit* de mai tirziu (*„Der Strom ohne Ende”*) — carte densă (593 pagini) în care e zugră-vită Delta Dunării cu pescarii și marea lux al vegetației și-al păsă-riilor din văzduhul imperial — se dovedește un excelent narator și un mare stilist întrecut poate numai de Bucuța. Era și un poet, al iubirii în deosebi, în maniera expresionistă, înrîurit de Georg Trakl (*„Die andere Stimme”* (*Celălalt glas*)).

Prin cultură și preocupări, Cisek era un european. El, care în romanul *„Vor den Toren”* (*În fața porților*), scrisese asprele necazuri ale româ-nilor maramureșeni, a închis ochii pe paginile neisprăvite ale haideucu-lui Pinte, erou și el tot al acestei părți de veche țară.

N. CREVEDIA

DICTIONAR
DE ISTORIE
LITERARĂ
CONTEMPORANĂ

(addenda)

alexandru balaci

Alexandru Balaci s-a născut la Craiova, a făcut studii în orașul natal și apoi la București. S-a îndreptat de la început spre studiul limbii și al literaturii italiene, cu o vocație inițială, nedemi-nițită, aproape temperamentală (fiindcă e tu-multuos și pasionat ca un latin autentic) de ro-mantism. Cîteva călătorii în Italia au întărit și științific această înclinație.

Începuturile carierei lui Alexandru Balaci sînt istoric literare și critice. Din indiscreții doar cu-noaștem activitatea poetică susținută în anii primei tinereți.

Intrarea în literatura italiană s-a făcut prin poarta romantismului neoclasicizant, cu studii asupra lui Pascoli și Carducci (1947). Ardența participării lui Alexandru Balaci la explicarea operei carducciene și insistența asupra laturii clasice a creației poetului italian sugerează a autoru-lui studiul. În pasiunea titanică a lui Carducci, în zborul lui îndrăzneț, spre stele, încremenit în forme perfecte, armonioase, Al. Balaci vede uco-ri clasicitatea latină, adevărata idealurile antich-i-tății, umanismul de veche tradiție italiană. Atra-ția lui Alexandru Balaci față de clasicitate nu în general, ci față de cea italiană a Renașterii e foarte puternică, în ciuda structurii sale roman-tice. Și treptat, dacă urmărești volumele de Studii italiene, apărute respectiv în 1958, 1960, 1964 se simte orientarea tot mai evidentă (deși nu exclu-sivă) către peisajul grandiorilor umane din Rinasci-ment.

Profilul umanistic al lui Alexandru Balaci s-a constituit treptat, pe măsura evoluției sale, din dezvoltarea ca filolog în sensul cel mai larg, rin-ascimental al cuvîntului. În această evoluție în-tră și treapta de profesor și de editor, comple-tind pe cele de istoric, critic și filolog propriu-zis. Și activitatea de editor — de texte clasice ori de carte în general — pune asupra lui Alexandru Balaci pecetea cea mai apropiată de idealul filo-logic așa cum îl concepeau oamenii Renașterii. Intimitatea cu opera de artă, cu sensul ei cel mai ascuns, bucuria dedusă din această apropiere, în-flăcărează spiritul comentatorului pînă la topirea lui în intenția celui comentat. Ediția Dante scoasă de Alexandru Balaci este o astfel de operă, filo-zofică și editorială totodată. De altfel, în întreaga sa activitate de editor, Alexandru Balaci a mani-festat satisfacția celui care înțelege nu numai fru-musețea supremă a operei de artă, ci și necesitatea răspîndirii ei.

Stilul său în critica și istoria literară este unul alcătuit din pastune romanică și romantică gran-dioventă. Alexandru Balaci are o predilecție con-tinuu pentru superlativ și hiperbolă, cu care exprimă genuina uimire și îngrijorare în fața marilor fenomene pe care le discută. Un patos spe-cial îl însuflețește în prezența culmilor — a marilor autori și a nemuritoarelor opere de artă — ca în paginile despre Dante. Și e un patos foarte carac-teristic, adevărat și convingător ca acela al criticii romantice, ca acela al lui Hugo vorbind despre Sha-kespeare, pornit din capacitatea generoasă și en-zustiată de-a admira, înmăscută în scriitorul român. Din admirație a crescut la Alexandru Balaci dorința de a urma în gesturi și acțiuni pe aceia pe care-i iubește. A trecut, de exemplu — presupunem — în pelerinajul din 1965, la sptecentularul lui Dante, prin Florența, Verona și Ravenna, cu o reculegere interioară de care se resimte monografia Dante (apărută în 1965—1966), care reedita dure-rea marelui exilat. Și întotdeauna ne-am gîndit că marea dragoste a lui Alexandru Balaci pentru munte vine poate de la curiozitatea și neliniștea cu care Petrarca a suit — prim alpinist — pe munte-le Vendorix. Fiindcă el își iubește modelele, le ur-mează pilda și le-o comunică și celorlalți discipoli ai săi prin intermediul caldului său stil; mereu emoționat și mereu viu. Cu aceasta poate se deo-sebește Alexandru Balaci de tipul umanistului rin-ascimental care ardea pentru sine într-o acută dramă a necomunicării. Alexandru Balaci este în mod esențial comunicabil, social comunicabil, ca profesor, editor, istoric și critic literar peste care au trecut valorile umanismului socialist.

Dar nevoia de clasicitate îl mistuie pe roman-ticul Balaci într-un chip care-l face să se inu-dească, intelectual și spiritual, cu înaintași săi și să repete evoluția lor. A iubit pe Tudor Vianu și pe Lucian Blaga, iubește pe Al. Rosetti și pe Al. Philippide. Și ca aceștia, va ajunge la o echili-brare a forțelor lăuntrice, a potențialului pasio-nal, care se vor exprima în formele armonioase ale unei înțelepciuni tradițional atinse de intel-lectualii români la capătul evoluției lor în străve-chile spații mioritice.

Dar cu toată aspirația spre clasicitate, echilibru și armonie a acestui scriitor, vorbind despre pro-fesorul, filologul, editorul, scriitorul și omul Ale-xandru Balaci nu ne putem opri, parafrazîndu-l, de a-i aplica cuvintele lui Salvador Rosa, poet italian, cu care el îl definește pe acela:

E son due cose che non ponno unirsi
Aver la fiamma in seno, ed occultarla.

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA

DIN LUCRĂRILE LUI ALEXANDRU BALACI:

Giovanni Pascoli în neoclasicismul italian, Bucu-
rești, Tip. Bucovina, 1944.
Giosuè Carducci, București, Ed. Cadrin, 1947.
Dante Alighieri, Divina Commedia (Infernul), studiu
introducțiv și comentariu, București, ESPLA, 1954.
Dante Alighieri, Divina Commedia (Purgatoriul),
comentariu, București, ESPLA, 1956.
Dante Alighieri, Divina Commedia (Paradisul),
comentariu, București, ESPLA, 1957.
Studii italiene, București, ESPLA, 1960.
Noi studii italiene, București, ESPLA, 1960.
Studii italiene, vol. III, București, ELU, 1964.
Dante Alighieri, București, Ed. tineretului, 1966.

istoria teatrului în românia

vol. I *

— cîteva observații —

Problemele de teatrologie aleseă tot mai mult o elevare a cerințelor și de studiu, secundînd de aproape ampla-rea mișcării noastre teatrale. Istoriogra-
fia de teatru evoluează într-un ritm mai lent. Înregistrînd însă și ea succese re-marcabile. Diferite studii și cercetări par-țiale de istorie, o serie de monografii în-chinate marilor valori artistice ale tre-cutului nostru sînt roade concrete ale muncii unor cercetători devotați. La acestea se adaugă, firește, inițiativa des-chiderii marelui șantier de construcție a tratatului de Istoria Teatrului în Româ-nia.

Cu toată îndelungata perioadă de ges-ție și de elaborare aparitia primului volum din această lucrare nu pare să sa-tisfacă în întregime așteptările cititorilor. Tentativa unei sinteze temeinice se do-vedește a fi prematură. Cercetarea de is-torie teatrală nu și-a acumulat încă, în depozitele sale, studiile de analiză și cer-cetările parțiale ample de care dispune, de pildă, Istoria României sau istoria lim-bii și literaturii ei. Nu are, de asemenea, nici armata de specialiști ai acestor dis-cipline. Aproape toate studiile teatrale făcute pînă de curînd sînt susceptibile de completări și de noi interpretări și evaluări. Sînt de așteptat materiale încă necunoscute. Detectarea acestora, cerce-tarea și analiza lor într-o publicație pro-prie, într-o „arhivă” — sau cuprinderea și sistematizarea lor într-o amplă mono-grafie analitică — precodind elaborarea tratatului sintetic, ar fi fost mai jūdi-cioasă.

Nu intenționăm să întreprindem, deo-camdată, o dare de seamă asupra volu-mului apărut. Dorim doar să semnalăm cîteva greșeli de amănunt.

Iată cîteva observații:

1. În nota 151, p. 243, se menționează: „Brașov. Tipografia Universității ma-ghiare 1844”. Universitatea maghiară la Brașov? Desigur este o „confuzie”. Dar pentru o asemenea confuzie un student cade la examen. Firește, este vorba de vestita Tipografie chezaro-crăiancă sau regească din Buda, unde au activat cîndva doi înaintași iluștri ai recentului istoriograf, și anume Petru Maior și Gheorghe Sincai.

2. În nota 142, p. 241, se menționează ca autor al unui articol apărut în *Ade-vărul III, și art.* din 1928, *Septimiu Se-ver*. Care Sever? Actorul? Credem că la acea dată nu era născut. În realitate, articolul este al publicistului clujean *Septimiu Popa*. (Se vede treaba că pe isto-ricul nostru l-a luat „gura pe dinainte”, numele actorului fiind frecvent în lumea teatrală.)

3. Informațiile privind evenimentele din 17 martie 1848 în Arad, menționate la sfîrșitul paginii 243 și începutul pagii-nei 244, sînt fundamentate așa: „după cum precizează presa locală”, sau „Vezi informațiile din *„Arad város története”* — din martie 1848, ca și cînd ar fi vorba de un periodic. Nu există o publi-cație periodică cu un astfel de titlu. Iar dacă este vorba de o publicație obișnuită, cu autor, loc și an de apariție, ar fi ele-mentar să fie indicate. În realitate, acest titlu este fictiv, și a trebuit să întreprin-dem o adevărată vîntoare bibliografică pentru a descoperi că sub titlul fictiv de *„Arad város története”* sînt utilizate in-formații escamotate din două publicații. Prima: *Mátai Sándor Aradvármegye és Arad szabad királyi város története. Mű-*

sodik rész. — Arad. 1895. (Vezi p. 352). Lucrarea face parte din marea colecție monografică redactată de Jancsó Bene-dek: *Aradvármegye és Arad szabad ki-rályi város monográfiája*. A doua: *Lakatos Ottó. Arad története*. Arad, 1881. (Vezi vol. III, p. 132).

4. Alte indicații incomplete: la p. 238, nota 120, studiul lui Orbán László, *Adu-
ltekok a brassai magyar színeszt törté-*

neléhez 1849-ig, pe care-l utilizează co-pios, nu-l va putea găsi nimeni, deoa-rece el nu este o lucrare de sine stă-tătoare, ci face parte dintr-o culegere de articole și studii, un volum omagial: *Emléknappj Kriztol Gyúgy halvanodik születésnapjára*, unde trebuie căutat stu-diul lui Orbán László.

5. Grafii silfite: titlul ziarului *Arad-
er Adungskhaltblatt* transcrie *Aradur*.

(pag. 242; pag. 245, nota 152 și p. 263). Grafia titlului întreg al ziarului *Organul
luminării* (p. 241, nota 145) nu este cea autentică. Tot arbitrar este transcri-
toare, ci face parte dintr-o culegere de articole și studii, un volum omagial: *Emléknappj Kriztol Gyúgy halvanodik születésnapjára*, unde trebuie căutat stu-diul lui Orbán László.

6. Grafii silfite: titlul ziarului *Arad-
er Adungskhaltblatt* transcrie *Aradur*.

late în premieră tipografică cu vreo doi ani în urmă în *„Studii și cercetări de is-toria artei”*, IX (1962), nr. 1. În noua re-dactare, s-a renunțat la unele perle care figurau în revistă, ca aceea din nota 3, p. 152, care zicea: „Cf. documentului aflat în ...”, autorul crezînd că obișnuita prescurtare „cf.” înseamnă conform.

Avenit convingerea că ne aflăm în lăta unui caz rar de alterare și minuire lătră răspundere a aparatului documentar. Cu aceasta atîngem o problemă delicată, în care dilematismul frizează lipsa de pro-bitate științifică. Aproape tot acest mate-rial a mai fost utilizat și citat de cercetători anteriori, pe care autorul îl trece sub o lăcere desăvîrșită; cu excepția celui al „Septimiu Sever”, a cărui contri-buție a fost scoțită inutil de către cer-cetătorii competenți. N-a auzit autorul de Gh. Bogdan-Duică, istoricul literar care a semnalat, primul, încă de la 1906, activitatea lui Farkas?

În nota 141, p. 240, se spune „Come-dia *Cuconu Iorgu de la Sadagura* fusese reprezentată pentru prima dată pe scena teatrului din Iași abia în urmă cu doi ani. I. Farkas prezintă comediile (?) lui Alexandru la Orăștie la 15/27 decembrie 1847” lătră a se indica izvorul informa-ției. Data este inexactă. Ziua de 15/27 dec. nu este data spectacolului, ci data corespondenței despre acest spectacol, trimisă din Orăștie, de către Tibur, „Or-ganul luminării”, care o publică la 3 ianuarie 1848. Autorul n-a fost atent cînd a „imprumutat” aceste date din tolbă celui necunoscut Bogdan-Duică. (Cercetări ulterioare au arătat că de fapt, în Transilvania, Alexandru fusese reprezen-tat întâi la Brașov.)

Despre I. Brașov, care a continuat cu pasiune și competență cercetările în-ceptute de Bogdan-Duică și a lăsat un de-finitiv, în două contribuții valoroase, pro-blema raporturilor româno-ungare în tea-tru, în special, activitatea trupii lui Far-kas și cea a lui Pály Elek de la 1840, se face o singură mențiune confuză și lacunară. Vezi Nota 140, p. 240, unde se menționează niște titluri de piese (una greșită: *Notarul din Peleske*, iar nu *Pe-leseke*, iar studiul citat nu a apărut în *Studii și cercetări de istoria artei*, ci în *Buletinul Universităților „V. Babeș și Bolyai”*, Cluj, Seria Științelor sociale, vol. I, 1956, nr. 1—2). În schimb, îl utili-zează lătră jenă toată aparatul critică și își permite să ne informeze direct, în-chipuindu-și că poate convinge pe cineva că a detectat el însuși numeroase ma-teriale îngreșite, lășind impresia că din-sul aduce contribuții noi și ample în pro-blemele tratate. Mai precizăm că detec-tarea referințelor inedite din *Gazeta Transilvaniei și Poale pentru minte* s-a făcut de către colaboratorii autorului uti-lizîndu-se lucrările în manuscris ale cer-cetătorului și bibliografului G. Merica: *Bibliografia Băii și Indicele Foli pentru minte*.

Evident, lucrările bibliografice sînt fă-cute să ușureze munca de cercetare știin-țifică. Numai că simțul onestității impune în mod firesc ca orice utilizare de lucrări în manuscris să fie mărturisită. Se obiș-nuiește să se menționeze chiar cu arătate de grațitudine.

D. ST. PETRUȚIU

* București, Editura Academiei, 1963.

FLORIN CIUBOTARU — „Portretul pianistului”